

მერაბ მოღეზაძე

პიესუგის კრებული

მ ე რ ა ბ ე მ ო ღ ე ბ ა ქ ე

პიესების კრებული

**თბილისი
2014**

დავით IV აღმაშენებელი

პიესა ორ მოქმედებად

ავტორისაგან

ძნელი წარმოსადგენია, მსოფლიოში არსებობდეს ერი, რომელსაც თავისი არსებობის მანძილზე არ ჰქონდეს გადამწყვეტი უამი ყოფნა-არყოფნისა. ამ მნიშვნელოვან უამს ერი ინსტინქტურად ერთიანდება ღირსეული ლიდერის, ერისკაცის გარშემო და ხდება მონოლითური. მთელი ძალისხმევით ებრძვის მტერს და კიდევ იმარჯვებს. საქართველოს ასეთი უამი ედგა 1080 წელს, როდესაც თურქ-სელჩუკთა მრავალრიცხოვანმა ურდოებმა სასტიკად ააოხრეს საქართველო. დიდი სიმძიმისა და სისასტიკის გამო ქართველებმა მას დიდი თურქობა უწოდეს. საქართველოში მაშინ გიორგი მეორე მეფობდა, თურქების წინააღმდეგ ბრძოლაში იგი უძლური აღმოჩნდა. ქვეყნის გადასარჩენად საჭირო იყო სულ სხვა თვისებების მქონე პიროვნება და ასეთი აღმოჩნდა გიორგი მეორის ვაჟი დავით IV აღმაშენებელი. იგი გამეფდა 1089 წელს და აღესრულა 1125 წელს. იმეფა 36 წელი. ბევრია თუ ცოტა ეს სახელმწიფო მოღვაწისათვის? როცა მის ნამოქმედარს გადავხედავთ, სუნთქვა გვეკვრის მის ზეადამიანური გააზრებისას. დღევანდელი გადასახედიდანაც კი წარმოუდგენლად ფანტასტიურად გვეჩვენება იმ შორეულ, მეთორმეტე საუკუნის უამს ძნელბედობის პირობებში მყოფი საქართველოს გადარჩენა. დავით აღმაშენებელმა მემკვიდრეობით მძიმე ტვირთი მიიღო. ქვეყანა სისხლისაგან იყო დაცლილი, გადარჩენილები მთაში იყვნენ გახიზნულნი, თბილისი არაბებს ეპყრათ, საქართველოსაგან ჩამოცილებული იყო კახეთ-ჰერეთი, ახლო მეზობლად თურქ-სელჩუკთა უდიდესი სამბრძანებლო გადაჭიმულიყო, მუსულმანთა ოკეანეს მოეცვა მთელი შუა და წინა აზია და ქრისტიანებს: ქართველებს, სომხებს და ბიზანტიელებს გადაშენებით ემუქრე-

ბოდნენ. დავითს მხოლოდ „მთა მცირე ლიხთა და სადგომი სამეფო წალულისთავი“ რჩებოდა. ამას სახელმწიფო არ ერქვა. როგორც ვთქვით, დავითი ქვეყნისათვის ურთულეს დროს ავიდა სამეფო ტახტზე. ლაშქარი დემორალიზებული იყო, გარეშე მტერი მომძლავრებული, სახელმწიფოს შიგნით თავადების დიდი ნაწილი თავაშვებული. ამ დროს დავითმა დაიწყო დაამთავრა საქართველოს ერთიანი სახელმწიფოს მშენებლობა, გააერთიანა იგი, გაანადგურა მტერი. ყოველივე ამის განხორციელებას დასჭირდა უდიდესი ძალისხმევა – დიდი ბრძოლა და შრომა, სახელმწიფოებრივი რეფორმების გატარება ცხოვრების ყველა სფეროში, ყოველივე ამაში იგი დიდი ოსტატობით იყენებდა ქვეყნად ყველაზე ძლიერ იარაღს – ცოდნას, რომლის შექმნის ულევ წყაროდ მას წიგნი მიაჩნდა, რომელსაც სადაც არ უნდა ყოფილიყო, თან დაატარებდა. იმ პერიოდში საერთაშორისო სარბიელზე საქართველოს სასიკეთო ამბები ხდებოდა: 1097 და 1099 წლებში ჯვაროსნებმა აიღეს ანტიოქია და იერუსალიმი. დავით აღმაშენებელმა ხარკის გადახდა შეუწყვიტა თურქ-სელჩუკებს და აქტიური ბრძოლა გააჩაღა მათ წინააღმდეგ, რასაც შედეგად მოჰყვა ქვეყნის ძირძველი ქართული ტერიტორიების შემოერთება-გაერთიანება და კავკასიისა და ახლოაღმოსავლეთის ქვეყნების ვასალურ დამოკიდებულებაში ჩაყენება.

დავითის წარმატებული ლაშქრობების გვირგვინი იყო დიდგორის ბრძოლა, რომელიც 1121 წლის 14 აგვისტოს გაიმართა. მძლავრმა მუსლიმანურმა კოალიციამ საქართველოს წინააღმდეგ დაახლოებით 300 000 მეომარი გამოიყვანა, დავითმა მტერს 55 ათას 600 მოლაშქრე დაახვედრა და ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვა. ამ გამარჯვებამ საქართველო ახლო აღმოსავლეთის ერთ-ერთ უძლიერეს სახელმწიფოდ აქცია. 1122 წელს დავით მეოთხემ თბილისი აიღო და ოთხას წელს უცხოელთა ხელში ნამყოფი თბილისი კვლავ საქართველოს დედაქალაქად აქცია,

რითაც ფაქტიურად დაასრულა ქართული მიწების გაერთიანების ისტორიული მისია. დავით აღმაშენებელმა ოცი წლის მანძილზე სამოცი დიდი თუ მცირე ბრძოლა გადაიხადა მტრის წინააღმდეგ და სამუდამოდ აღკვეთა დამპყრობლებთან ყოფნა ქართულ მიწაზე. შეიქმნა ერთიანი მძლავრი სახელმწიფო ნიკოფსიიდან დარუბანდამდის და ოვსეთიდან არაგანამდე. ამ სახელმწიფოში მრავალი ეროვნების ადამიანი ცხოვრობდა, მაგრამ სახელმწიფო ენა იყო ქართული.

დავით აღმაშენებელმა უდიდესი წვლილი შეიტანა ქვეყნის კულტურულ აღმშენებლობაშიც, ამის გვირგვინს წარმოადგენს გელათის აკადემია, სადაც სამოღვაწეოდ მოიწვია გამოჩენილი ქართველი ფილოსოფოსები და მოაზროვნენი: იოანე პეტრიწი და არსენ იყალთოელი. 1125 წელს დავითმა საკუთარი ხელით დაადგა გვირგვინი თავის შვილს – დემეტრეს და გადასცა თავისი უძლეველი, მრავალ ბრძოლაში გამოვლილი მახვილი.

ამ პერიოდში დაწერა მან „გალობანი სინანულისანი“, თავისი გასაოცარი აღსარება, სულის პოეზია და ფილოსოფია.

ბრძოლის ველზე სიკვდილი მას გაუბოდა, მაგრამ ბოლოს მიაკითხა ამ არაჩვეულებრივ კაცს ჩვეულებრივ გარემოში, 1125 წლის 26 იანვარს, 52 წლის ასაკში გარდაიცვალა საქართველოს დიდი მეფე და მხედართმთავარი დავით IV აღმაშენებელი. ქართულ სახელმწიფო დროშას ეწოდა გორგასლიან-დავითიანი. ამრიგად, ბაგრატ III-ის მეფობის დროს დაწყებული საქართველოს გაერთიანების საქმე ბრწყინვალედ დაავგვირგვინა დავით IV აღმაშენებელმა, მისი ცხოვრება და მოღვაწეობა აღაფრთოვანებს და სიამაყით აღავსებს ყველა ქართველს. მიუხედავად იმისა, რომ დავით აღმაშენებელზე ბევრი თქმულა და დაწერილა, საქართველოს საზოგადოებრიობა დიდ ვალშია მეფე დავით IV-ის ხსოვნის წინაშე. საქართველოს მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ დავით აღმაშენებელი წმინდანად შერაცხა. მისი მეფობის დროს სრულიად საქართველომ ძლიე-

რების აქამდე არნახულ სიმაღლეს მიაღწია. მისი მოღვაწეობა სათანადოდ არ არის ასახული როგორც ისტორიოგრაფიაში, ასევე ლიტერატურაში, კინოსა და თეატრში.

21-ე საუკუნის დასაწყისი მსოფლიოში თეატრისა და კინემატოგრაფიის არნახული წარმატებებით აღინიშნა, მრავალმა ქვეყანამ წარმოაჩინა თავისი ისტორიული გმირები.

დავით IV აღმაშენებელი ნებისმიერი ქვეყნის ისტორიას დაამშვენებდა, მაგრამ, უპირველეს ყოვლისა, ამ ისტორიული გმირი – წმინდანის წარმოჩენა საქართველოს ვალია, რომლის ავტორიტეტი გაცილებით ამაღლდება მსოფლიოს თვალში ამ პერსონაჟის ხელოვნებაში გაცოცხლებით.

გთავაზობთ თეატრალურ პიესას „დავით IV აღმაშენებელი“ ორ მოქმედებად. დავით აღმაშენებლის მოღვაწეობის მთლიანად გადმოცემა თეატრის სცენაზე შეუძლებლად მიგვაჩნია, ამიტომ მისი მოღვაწეობის მხოლოდ უმნიშვნელოვანესი მოვლენების ასახვა ვცადეთ, ძირითადი მოვლენები და პერსონაჟები ისტორიულ სინამდვილეს შეესაბამებინ, მაგრამ როგორც მხატვრულ ნაწარმოებს შეეფერება, პიესაში გვხვდება ავტორის მიერ გამოგონილი ამბები და პერსონაჟები, რომელნიც ხელს არ უშლიან ისტორიული ფაქტების წარმოჩენას, უფრო მეტი, ხელს უწყობენ ჩვენი დიდი წინაპრის რეალური სახის სრულყოფილად წარმოდგენას.

მოქმედი პირები

გიორგი მეორე ბაგრატიონი – საქართველოს მეფე.

დავით IV-ე აღმაშენებლის მამა.

დედოფალი ელენე — დავით აღმაშენებლის დედა.

დავით IV აღმაშენებელი – ერთიანი საქართველოს მეფე.

გიორგი ჭყონდიდელი — დავით IV-ე აღმაშენებლის აღმზრდელი, მწიგნობართუხუცესი.

გურანდუხტ დედოფალი — დავით IV-ე აღმაშენებლის მეუღლე.

დემეტრე დავითის ძე – დავით აღმაშენებლის უფროსი ვაჟი

პირველი ცოლისაგან, ტახტის მემკვიდრე.

ათრაქი – დავით აღმაშენებლის სიმამრი, ყივჩაღთა მთავარი,

გურანდუხტ დედოფლის მამა.

მარიამ დედოფალი – დავით აღმაშენებლის მამიდა.

სვიმონ ჭყონდიდელი – გიორგი ჭყონდიდელის დისწული, მის შემდგომ მწიგნობართუხუცესი.

მაჰმუდ – ძე მუჰამედისა, ერაყ-ირანის სულთანი.

ნეჯმ-ად-დინ-ილღაზი – საქართველოს წინააღმდეგ მებრძოლი

კოალიციური ლაშქრის ხელმძღვანელი.

აბულები – დავით აღმაშენებლის მემკვიდრე.

დავით IV-ე აღმაშენებლის ახლობლები, ერთგული დიდებულები და თანამებრძოლნი, მოღალატე თავადები, სხვა მოსამსახურენი.

პირველი მოქმედება მიმდინარეობს ქუთაისის სამეფო სასახლეში და ყივჩაღეთში. მეორე მოქმედება საქართველოში, სამეფო სასახლეში და ერაყ-ირანის სულთანის სასახლეში.

მოქმედების დრო 1073-1125 წლები.

პირველი მოქმედება

სცენა №1

საქართველოს მეფის გიორგი მეორის ქუთაისის სასახლე. დიდი დარბაზი. მის შუაში თეთრი მარმარილოს რამდენიმე საფეხურიან კიბის თავზე, ამაღლებულ ადგილას სამეფო ტახტი დგას, მის უკან მაღლა, სასახლის კედელზე ბაგრატიონთა გერბია გამოსახული. იქვე ჰკიდია საქართველოს ლაშქრის ხუთ წითელჯვრიანი დროშა, სასახლის კედლები საბრძოლო იარაღებით არის შემკული, რომლებსაც ამშვენებს გორგასლიანის საბრძოლო დროშები, დარბაზის ერთ კუთხეში დიდი ოქროს შანდალი დგას, მის თავზე წმინდა გიორგის ხატი ჰკიდია. ოთახის ერთი კუთხე წიგნების თაროებს უჭირავს. სასახლეში ქართველ დიდებულებს მოუყრიათ თავი, აქვე არიან მეფის ახლო ნათესავები, მათ შორის არის მეფის ერთგული მეგობარი და თანამებრძოლი, სახელმწიფო მოღვაწე, შესანიშნავი მხედარი და მწიგნობარი გიორგი ჭყონდიდელი – მაღალი, ნარმოსადეგი, ოცდაათ წელს გადაცილებული მამაკაცი, ჭალარაშერეული წვერით და დარბაისლური გამოხედვით. მის გვერდით დგას მეფე გიორგი მეორის ღვიძლი და, ასული ბაგრატ IV კურაპალატისა, დაქვრივებული მარიამ დედოფალი, მეუღლედ ჯერ ბიზანტიის იმპერატორ მიხაილ დუკას ჰყავდა, შემდეგ – იმპერატორ ნიკიფორე ბოტანაიტისს, მესამედ აპირებდა გათხოვებას იმპერატორ ალექსი კომნენოსზე, მაგრამ ამ უკანასკნელმა გადაიფიქრა და სხვა ქალი მოიყვანა ცოლად. მარიამი საქართველოში დაბრუნდა. მაღალი, ნარმოსადეგი, ოცდათხუთმეტ წელს გადაცილებული ქალბატონი, შავვვრემანი, შავი თმითა და დიდი, შთამბეჭდავი შავი თვალებით. დარბაზის ერთ მხარეს ბუხარია, მის გვერდით ორი დიდი ირმის ტყავავადაკრული სავარძელი დგას, გვერდზე დიდი მაგიდა დგას, რომელსაც თორმეტი მუხის სკამი უდგას გარშემო, მაგიდაზე ოქროს შანდალი დგას, ვერცხლის თასები ნაირ-ნაირი ხილით, ხოლო

ოქროს სურები წითელი ღვინით არის სავსე. კედლის ერთ მხარეს დიდი მოოქროვილი კარები ჩანს, უცბად ეს კარი იღება და იქიდან შემოფოთებული მოახლე ქალი გამოდის და იძახის:

მოახლე. დედოფალი მშობიარობს, ჩქარა, წყალი (მიმართავს იგი მეორე მოახლეს, რომელიც გარეთ ელოდა მას უკვე გამზადებული სავსე თასით და პირსახოცით, ისინი შედიან მშობიარე დედოფლის ოთახში).

მარიამ დედოფალი (მიმართავს გიორგი ჭყონდიდელს). ღმერთს ვევედრები, რომ დედოფალმა მშვიდობით იმშობიაროს. ნეტა, რასა იქმს მეფე გიორგი?

გიორგი ჭყონდიდელი. შიკრიკმა შეგვატყობინა, რომ მეფე გიორგი ფარცხისთან თურქ-სელჩუკებთან სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვა და შეიტყო თუ არა დედოფლის მშობიარობის ამბავი, გახარებული სასწრაფოდ სასახლისკენ გამოეშურა.

მარიამ დედოფალი. გიორგის გამარჯვება კარგი ნიშანი უნდა იყოს, მაგრამ, აი, უკვე თენდება, დედოფალი კი ჭირვეულობს და მის მშობიარობას საშველი არ დაადგა. (მარიამი მიდის კედელზე დაკიდებულ წმინდა მარიამის ხატთან და ევედრება) წმინდაო მარიამ, შენ უშველე დედოფალს და მშვიდობით ამშობიარე, მიეც ძლიერი მემკვიდრე ბაგრატიონების მეფის კარს. ისეთი, როგორიც ასე ესაჭიროება ქვეყანას. (ინათებს, მეფის სასახლეს მზის პირველი სხივები გაანათებს და დედოფლის კივილი შესძრავს სასახლეს. ოთახიდან ისმის ბავშვის ტირილის ხმა, კარი იღება და მოახლე ქალი სიხარულით ამცნობს დარბაზში მყოფთ მემკვიდრის დაბადებას).

მოახლე. ვაჟია, ვაჟი! გოლიათი დაიბადა (დარბაზში მხიარული ყიჟინა ისმის, იქ მყოფი ყველა ერთმანეთს ულოცავს. გარედან ისმის ცხენების ფეხის ხმა, ერთ-ერთი დიდებული გაიხედავს გარეთ).

დიდებული. მეფე ბატონი მობრძანდება, მეფე ბატონი (იღება დარბაზის კარი და თავის სარდლებთან ერთად შემოდის მეფე გიორგი მეორე, ახოვანი ფიზიკურად ძლიერი წარმოსადეგი მამაკაცი, ჭალარა შერეული თმით და წვერით, მას უფრო დროსტარება და ნადირობა იტაცებდა, ვიდრე სახელმწიფო მოღვაწეობა, მერყევი, მაგრამ მამაცი და გულკეთილი გვირგვინოსანი ასე ორმოც წლამდე. მას მარიამ დედოფალი სასიხარულო ამბავს ამცნობს).

მარიამ დედოფალი. გიორგი, გილოცავ, ვაჟიშვილი შეგეძინათ (იგი გადაეხვევა ძმას).

მეფე გიორგი. მადლობა უფალს, რომ ეს ნატვრა შემისრულა, ჩემი ვაჟი ბიბლიური დავითის მაგვარი უძლეველი უნდა იყოს და ამიტომ მე ჩემს მემკვიდრეს დავითს დავარქმევ (მეფესთან მიდიან იქ მყოფი დიდებულები და ულოცავენ მას ვაჟის დაბადებას).

მეფე გიორგი. (მიმართავს გიორგი წყონდიდელს). გიორგი, აღსაზრდელად მემკვიდრე შენ უნდა მოგაბარო, აბა შენ იცი, როგორ ვაჟკაცს გამომიზრდი.

გიორგი წყონდიდელი. ვაჟკაცს სანაქებოს გამოგიზრდი, მეფევ ბატონო, ისეთს, რომ საქართველოს მტრებს თავზარი დასცეს და ისეთი გამარჯვებები მოიპოვოს, როგორსაც თქვენ მიაღწიეთ ფარცხისთან დღეს. (მარიამ დედოფალი შედის დედოფლის ოთახში და იქიდან გამოდის ბავშვით ხელში. დარბაზში მყოფნი მემკვიდრეს ტაშით ეგებებიან).

მეფე გიორგი. (ხელში აჰყავს მემკვიდრე) შეხედეთ, რა ლამაზი და ძლიერია! (დარბაზში ისმის შეძახილები: გაუმარჯოს უფლისწულს დავითს! გიორგი წყონდიდელი მეფეს ცისკენ აახედებს და ეტყვის).

გიორგი წყონდიდელი. მეფევ ბატონო, ხედავთ ცაზე ცისარტყელა გამოჩნდა (ყველა გაიხედავს ცისკენ, გაკვირვებულები არიან ნანახით).

მეფე გიორგი. აი, საოცრება! ხედავთ დიდებულნო, ეს უფლის კეთილი ნიშანია, საქართველო ჩემი მემკვიდრის – დავითის მეფობის დროს გაბრწყინდება, დიდება უფალს (დარბაზში მხიარულობაა, ისმის შეძახილები: „დიდება უფალს!“ და პირჯვარს იწერენ, მარიამი მეფეს მემკვიდრეს ჩამოართმევს და დედოფალს გაუყვანს).

მეფე გიორგი. ღმერთის წყალობით დედოფალი თავს კარგად გრძნობს, ჩვენ დღეს შეგვიძლია ორი გამარჯვება აღვნიშნოთ – ეს არის ჩვენი მეომრების ბრწყინვალე გამარჯვება თურქ-სელჩუკებზე ფარცხისთან და უფლისწულ დავითის დაბადება. ყველას ქალაქკარეთ სანადიროდ და სანადიმოდ გეპატიჟებით.

ერისთავი ლიპარიტ ბაღვაში (გვერდით მდგომ თავადს გადაულაპარაკებს). ისევ დაიწყო ძველებურად, ქვეყანა თავზე გვენგრევა, ის კი ნადირობასა და ლხინს არ იშლის.

გვერდზე მდგომი თავადი. უცნაური და ახირებული კაცია ჩვენი ხელმწიფე, კარგი მეომარი და რაინდი არის, მაგრამ ქეიფსა და ნადირობას ხომ არ უნდა ანაცვალოს ქვეყანა, ან სალხენად გვაქვს საქმე? ქვეყანა სისხლისაგან იცლება. თბილისში არაბები სხედან, საქართველოსაგან გამოყოფილია კახეთ-ჰერეთი. ახლა კი გაიმარჯვა თურქ-სელჩუკებზე, მაგრამ, აქვე, ახლო, მეზობლად მათი თვალუწვდენელი სამბრძანებლო გადაშლილა. დასაღუპად არის განწირული ქრისტიანული საქართველო, სომხეთიც და ბიზანტიაც. ამდენი მარცხის შემდეგ ერთხელ ძლივს გაუმართლა, იქნება უფლისწულის მეფობის დროს გვეშველოს რამე.

გიორგი ჭყონდიდელი. მეფევ ბატონო, შემთხვევითი არ არის ქართული ლაშქრის გამარჯვება ალგეთის ხეობაში ფარცხისთან. ეს არის შედეგი ქართველი მთავრების ერთიანობისა (მან ლიპარიტს მრისხანედ გადახედა)

ერთმანეთში კინკლაობა გამარჯვებას ვერ მოგვითმის. ძალა, რომ ერთობაშია ეს ყველას კარგად უნდა ესმოდეს, მაგრამ ზოგიერთი თავადი ჯიუტად მიიწევს განზე და ამით მტერს გულს უხარებს, გასაკეთებელი კი ბევრი გვაქვს, თბილისი გასათავისუფლებელია არაბებისაგან, შემოსაერთებელია კახეთ-ჰერეთი. ამიტომ, მეფევე ბატონო, იქნებ ნადირობა გადაგვედო და საზღვრების გამაგრებას შევდგომოდით?!

მეფე გიორგი. ბრძნული ნათქვამია ჩემო გიორგი, საზღვრების გამაგრება კი აუცილებელია, მაგრამ მემკვიდრის დალოცვაც ხომ აუცილებელია, ნადირობა სხვა დროისათვის გადავდოთ, მაგრამ, ნადიმობას კი ვბრძანებ, და მოდით მოვილხინოთ (იგი უბრძანებს მოსამსახურეებს სადღესასწაულო სუფრის გაშლას).

სცენა №2

ქუთაისის მეფის სასახლე. დიდი დარბაზის ერთ კუთხეში, კედელზე წიგნების ხის თაროებია ჩამოკიდებული, მათში აწყვია სხვადასხვა წიგნი, ქვემოთ მაგიდაა დიდი, რომელზედაც მრავლადაა სხვადასხვა დახურული და გაღებული წიგნი, მაგიდას უზის ექვსი წლის ბავშვი, ხელში ბატის ფრთა უჭირავს და რალაცას წერს. მაგიდის გვერდით, კედელზე ნმინდა გიორგის ხატი ჰკიდია. ისმის ცხენის ფლოქვების ხმა. დარბაზში შემოდის გიორგი მეორე და გიორგი ჭყონდიდელი, მათ თან რამდენიმე სარდალი ახლავთ. მეფე დამნუხრებული ჩანს, დავითი ეგებება მამას.

დავით უფლისწული. მამა, რა ხანია გელოდი, რატომ ხარ ასეთი ნალვლიანი? (გიორგი შვილს თავზე ხელს გადაუსვამს და მაგიდას მიუჯდება).

მეფე გიორგი. ჩემო შვილო, დღეს თურქებთან სასტიკ, უთა-

ნაბრო ბრძოლაში დავმარცხდით, აჰმად ამირას ჯარ-
მა მთელი სამხრეთ საქართველო ააოხრა. (ოთახში ამ
დროს შემოდინ დედოფალი ელენე და დედოფალი
მარიამი. ელენე გიორგი მეფესთან მიდის, მარიამი
დავითთან და ეფერება მას).

დედოფალი ელენე (წარმოსადეგი დარბაისელი ოცდაათ წელს
მიტანებული თმებში ჭალარაგარეული ქალბატონი).
გიორგი, რა მოხდა, კიდეც რა უბედურებაა ჩვენს
თავს?

მეფე გიორგი. ჩემმა მსტოვარმა საშინელი ამბავი მომიტანა,
როდესაც სისხლიანი მტარვალი აჰმად ამირა სა-
ქართველოს საზღვრებს გასცილია, გზად საბერძ-
ნეთში სალაშქროდ მიმავალი თურქთა ჯარი შემოჰყ-
რია, აჰმადს გასცინებია და უთქვამს მათთვის, რა
დაგრჩენიათ საბერძნეთში, აგერ საქართველო, აქვეა,
ახლოს დაუცველი და სიმდიდრით სავსე. მართალია,
ნაალაფევი ბევრი მომაქვს, მაგრამ ეს მხოლოდ
მცირე ნაწილია იმისა, რისი წამოღებაც შეგვეძლო.
ამის თქმა იყო და თურქებს სიხარულით საქართვე-
ლოსკენ საძარცველად გამოუწვევიათ. მტერი კალია-
სავით შემოესია ქართლს, ტაო-კლარჯეთს, აჭარას,
მცხეთა-ჯავახეთს, იმერეთსა და სამეგრელოს. მტე-
რი ქუთაისამდის არის მოსული, გადანვეს არტანუჯი
და გრიგოლ ხანძთელის ხელით აშენებული სავანეები.

ელენე დედოფალი (მიდის დავითთან და გულში ჩაიკრავს).
ჩემო ძვირფასო შვილო, ეს რა უბედურება დაგვატყ-
და თავს. ბავშვობაში გაუხარელო, ნეტა იმ დროს
მომასწროს ღმერთმა, რომ შენი მეფობის დროს
მაინც დამყარდეს მშვიდობა საქართველოში.

გიორგი ჭყონდიდელი. ყოველ გაზაფხულს მოდიან ეს ეშმაკის
მოციქულები, ქვეყანას ძარცვავენ, მოსახლეობას
ჟლეტენ და ატყვევებენ, ისინი მოდიან ოჯახებით,
ქალებით, ბავშვებით, უამრავი საქონლით, ცხენებით,

ცხვრით და აქლემებით. ისინი მოდიან სამუდამოდ დასამკვიდრებლად, თითქოს სხვა ადგილი არ იყოს დედამიწაზე, სახლებს ანგრევენ, ეკლესიებს კი თავლებად აქცევენ, ქალებს ამცირებენ, ჭაბუკებს ხოცავენ, ჩვილ ბავშვებს კი იტაცებენ. ამ ველურ ბრბოს შებრალება და ზნეობა არ გააჩნია.

მეფე გიორგი. კმარა ამდენი უბედურება, გიორგი, ძალა უნდა მოვიკრიბოთ, რადაც არ უნდა დაგვიჯდეს შემოვიერთოდ კახეთი, შემდეგ გაერთიანებული ძალით შევუტვიოთ მტერს, ვეჯინის ციხეს ალყა უნდა შემოვარტყათ.

გიორგი ჭყონდიდელი. ახლა მეფე ბატონო, შეუფერებელი ვითარებაა. მიზნის მისაღწევად, ქუთაისიდან შორს გასვლა ჯარის გარეშე სახიფათოა. რომც მოვახერხოთ გასვლა ზამთრამდე, ალყა გაჭიანურდება, ხოლო, როცა წამოთოვს, ალყის მოხსნა და ქუთაისისკენ წამოსვლა მოგვიწევს.

მეფე გიორგი. თუ ვეჯინის ციხეს ვერ ავიღებთ, აჯამეთის ტყეში ნადირობას მაინც შევძლებთ, ზუსტად ნადირობის ჟამი იქნება.

მარიამ დედოფალი. რა დროს ნადირობაა, გიორგი, გონს მოდი, წლევანდელმა მიწისძვრამ მთელი ქვეყანა დაანგრია, გაანადგურა სოფლები, ქალაქები, ტაძრები, ციხესიმაგრეები. ჩამოქცეულ თმოგვის კედლების ქვეშ ცოცხლად, ცოლ-შვილთან ერთად ჩაიმარხა ერისთავი კახაბერ ნიანიას ძე. ხალხი გამოქვაბულებში ცხოვრობს, აღარავინ ხნავს და თესავს, სავარგულებში კი მგლები ყმუიან.

დავით უფლისწული. (მივა დედასთან, რომელსაც თვალზედ ცრემლი მოსდგომია, მოეხვევა და ეტყვის) ნუ სტირი, დედა, გავიზრდები და ყოველივე სხვაგვარად იქნება, მტერი ვერასოდეს გაბედავს გადმოლახოს საქართველოს საზღვარი. (შემდეგ იგი თავის გამზრდელს

ეუბნება) გამზრდელი ჩემო, მითხარი, რა უნდა გავაკეთო, რომ საქართველო გადავარჩინო?

გიორგი ჭყონდიდელი. უფლისწულო, პირველ რიგში თქვენ ბევრი უნდა ისწავლოთ, მტრის დამარცხების საიდუმლო ცოდნაშია, იგი ყველაზე მძლავრი იარაღია, მტერს მცოდნე ადამიანებისა ემინია. ძლიერი სახელმწიფოს ასაშენებლად ცოდნა არის საჭირო, „რომ იცოდე, უნდა ისწავლო“.

დავით უფლისწული. როგორ უნდა მოვიპოვო ცოდნა, გამზრდელი?

გიორგი ჭყონდიდელი. ცოდნის სათავე, ჩემო უფლისწულო, ამ თაროებზე დალაგებულ წიგნებშია (და იგი წიგნის თაროებისკენ გაიშვერს ხელს) და ამ კედლებზე დაკიდებული იარაღის ოსტატურად ხმარებაშია. ბევრი უნდა იკითხო, გულმოდგინედ ისწავლო იარაღის ხმარება, ომის წარმოების ხელოვნება, და, რომ გაიზრდები, მტერი ვერაფერს დაგაკლებს.

დავით უფლისწული. (კედლიდან მამის ხმალს ჩამოხსნის, ქარქაშიდან ამოიღებს, მარჯვენა ხელში დაიჭერს, მარცხენა ხელით კი თაროდან სამოციქულოს ჩამოიღებს, კედელზე დაკიდებულ წმინდა გიორგის ხატთან მივა, ცალ მუხლზე დაიჩოქებს და იტყვის) თუ უძლეველობის საიდუმლო ამ ორ კურთხეულ საგანშია, ვფიცავ მაღალ ღმერთს და ჩემს წმინდა მინას, რომ სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე, სადაც არ უნდა ვიყო, ხელიდან არ გავუშვებ ცოდნის უშრეტ წყაროს – წიგნს, ხოლო ხმალი ჩემი ვერასდროს მოძებნის თავის ქარქაშს.

გიორგი ჭყონდიდელი. ღმერთმა გისმენოს, უფლისწულო, მე კი, როგორც შენი გამზრდელი და უფროსი მეგობარი, შენ გვერდით ვიქნები ჭირსა და ლხინში, სიცოცხლის ბოლო წუთამდე და არასდროს გიღალატებ.

დავით უფლისწული. გთხოვ, გამზრდელი, ერთი სიზმრის ახს-

ნას. თითქოს ცაში დავფრინავდი არწივივით, ქვემოთ კი თვალუნვდენელ ხევში მდინარეები გველებივით მიიკლაკნებოდნენ, ზემოთ კაშკაშა მზე მჭრიდა თვალს, უცბად მზის სხივმა გაანათა ქვესკნელი, მზის ისარმა დაკლაკნილი მდინარეებისკენ მიმანიშნა. სწრაფად დავეშვი მათკენ, მაგრამ მდინარე მრავალთავიან გველეშაპად გადაიქცა, შევშინდი, მაგრამ მედგრად შევუტიე და მახვილით თავებიც წავაცალე, ნეტა, რას უნდა ნიშნავდეს, გამზრდელი, ყოველივე ეს?

გიორგი ჭყონდიდელი. მზის სხივი უფლის ძალაა. იგი ბოროტის განადგურებაში დაგეხმარება. უფლისწულო, წმიდა გიორგი გწყალობთ, და, როგორც წმიდა გიორგი ანადგურებს გველეშაპს შუბით, ისე თქვენ მოსპობთ მტერს მესიის მახვილით.

დედოფალი ელენე. ახლა გვიან არის, შვილო, გამოემშვიდობე ყველას და წამოდი შენს საძინებელში.

უფლისწული. ღამე მშვიდობისა, ყველას.

მეფე გიორგი. ღამე ნებისა და კეთილ სიზმრებს გისურვებთ, ჩემი შვილო და იმედო.

სცენა №3

ქუთაისის სამეფო სასახლე. სასახლეში ხალხმრავლობაა, დიდებულებთან და თავადებთან ერთად აქ არიან საქართველოს მეფე გიორგი მეორე, დედოფალი ელენე და დედოფალი მარიამი, გიორგი ჭყონდიდელი, დავით უფლისწული, იგი უკვე თექვსმეტი წლის არის, იგი თავის მეგობრებთან და თანამებრძოლებთან ერთად დგას.

მეფე გიორგი. ისმინეთ, ერო და ბერო. მე, საქართველოს მეფე გიორგი მეორე ბაგრატიონი, საჯაროდ ვაცხადებ, რომ ვიხსნი ჩემს სამეფო უფლება-მოვალეობას სახ-

ელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე და ნებაყოფლობით გადაცემ ჩემს მემკვიდრეს, დავით IV ბაგრატიონს სამეფო კვერთხსა და გვირგვინს. ქვეყანას სჭირდება ახალგაზრდა, ენერგიული ხელმწიფე, რომელიც დაუღალავად, უფრო მეტი მონდომებით იბრძოლებს როგორც ქვეყნის შიგნით, ურჩ თავადთა წინააღმდეგ, ასევე გარეშე თავგასული მტრის წინააღმდეგ. ჩვენ ყველანი მხარში უნდა ამოვუდგეთ ახალგაზრდა მეფეს, რათა დავძლიოთ ის სიძნელებები, რომლებიც გველის ქვეყნის გაერთიანების ძნელ, ეკლიან გზაზე. (იგი იხსნის გვირგვინს და ადგამს თავზე დავითს, ასევე იხსნის ხმალს და წელზე ჰკიდებს დავითს, დავითი ჯდება სამეფო ტახტზე. ისმის მხიარული შედახილები და მილოცვები: „გაუმარჯოს მეფე დავითს!“. ისმის საეკლესიო გალობა).

დავით მეფე. ამ, ჩემთვის ძალზე ღირსშესანიშნავ დღეს, ხოლო საქართველოსთვის უმძიმეს ჟამს, მოგმართავთ თქვენ, ჭეშმარიტო მამულიშვილნო. ვიცი, ჯერ კიდევ გული არ გაგციებიათ და იმედი არ დაგიკარგავთ სამშობლოს გადარჩენისა, ჩვენ დიდი შემართება გვმართებს, სამჭედლოებში დღე და ღამე უნდა ვჭედოთ ჩვენი გამარჯვების მახვილი, არ მოვასვენოთ მტერი, არც დღე არც ღამე, არ მივცეთ ჩვენს მინაზე დაბანაკების, დასახლების საშუალება, მოულოდნელად უნდა დავესხათ მათ მცირე რაზმებით და განადგურებისთანავე გაუზრინარდეთ.

მტერს თავს უნდა დავატეხოთ უფლისა და ჩვენი რისხვა, ნაბილწული ქვეყნის გამო, ხალხი სამალავებიდან და გამოქვაბულებიდან უნდა გამოვიყვანოთ, გავამხნეოთ, დავუბრუნოთ რწმენა და საომარი სულისკვეთება, დავეხმაროთ მეურნეობის მოწყობაში, სახლ-კარის აშენებაში, რომ მათ კერიაში ცეცხლი აღარასოდეს ჩაქრეს. მაგრამ ზოგჯერ მტერზედ

უფრო საშიშია შინაური თავგასული მოლაღატე ერისთავები. ყველაზე გამორჩეული მათ შორის არის კლდეკარის ერისთავი – ლიპარიტ ბაღვაში. იგი თავისი წინაპრების ტრადიციებს არ ღალატობს – ებრძვის მეფესა და საქართველოს კეთილდღეობას. იგი ერთხელ ღალატისათვის შევიპყარით, მისი ვედრება შევიწყნარეთ, ერთგულების ფიცი ჩამოვართვით, მაგრამ მან მაინც არ დაიშალა სამეფო კარის წინააღმდეგ ბრძოლა, როგორც ძაღლის კუდი არ გასწორდება, ასევე მისი გამოსწორება არ იქნება. ამიტომ ვბრძანებ ხელმეორედ შეიპყარით ლიპარიტი და ბიზანტიაში გაასახლეთ, ქონება მისი და ციხეები სახელმწიფო კუთვნილებაში გადაეცეს.

გიორგი ჭყონდიდელი. მეფის ხელისუფლების წინააღმდეგ იბრძვის არაგვის ერისთავი ძაგან აბულეთის ძეც. მას მხარს უმაგრებს მისი ძმა, ეპისკოპოსი მოდისტო. მოლაღატე, ფლიდი და ვერაგი ძმები თვითნებურად იქცევიან, თითქოს მეფე არ ყოფილიყოს ამ ქვეყანაზე. მათ მუხრანისა და ზედაზნის ციხეები მცხეთის, წილკნისა და შიომღვიმის საეკლესიო მამულები ჩვენგან განმდგომილ კახეთის მეფეს გადასცეს. მეფის ბრძანებით მთავარსარდლებმა სასწრაფოდ ლაშქარს თავი მოუყარეთ და არაგვის ხეობაში უკანონოდ გადაცემული ციხე მამულები კვლავ სამეფო ხელისუფლებას დაუბრუნეთ. ძაგანი და მოდისტო შეიპყარით, ორივეს მამულები ჩამოართვით, პატივი და ღირსება აპყარეთ და ბორკილდადებულნი მოგვარეთ მეფეს.

მაგრამ, დარწმუნებული ვარ, მხოლოდ ამ მოლაღატეების დასჯით არ ეშველება ქვეყანას. აშკარაა, რომ ფეოდალთა თავგასულობას და თავხედობას საეკლესიო-სასულიერო ხელმძღვანელობა უწყობს ხელს, ისინი გაერთიანდნენ მეფის ხელისუფლების დასამხობად. ეკლესიის მეთაურები, პირველ რიგში, თვი-

თონ არიან უმდიდრესი ფეოდალები. მათ სიმდიდრისა და გვარიშვილობის წყალობით ჩაიგდეს ხელში თანამდებობები. უმაღლეს თანამდებობებზე დანიშვნის დროს არავის გაუთვალისწინებია მათი ნიჭიერება ან სამშობლოს წინაშე რაიმე დამსახურება. ამ უმსგავსოებას ბოლო უნდა მოეღოს ერთხელ და სამუდამოდ. ქართული ეკლესია „ავაზაკთა ქვაბად“ გადაქცეულა, ასე გაგრძელება არ შეიძლება.

დავით მეფე. ჩვენი დიდი ძალისხმევით რუის-უბნისში საეკლესიო კრება ჩატარდა, სადაც ჩვენმა მომხრეებმა გამარჯვეს, საეკლესიო თანამდებობებიდან გადაყენებული იქნენ უღირსი მოღვაწეები. ამიერიდან ჩვენი განკარგულებით აიკრძალება თანამდებობებზე დანიშნულება წოდებისა და მემკვიდრეობის მიხედვით. თანამდებობაზე დაინიშნებიან მხოლოდ ღირსების მიხედვით – ნიჭიერი, განსწავლული და პატიოსანი, მეფისა და ქვეყნის ერთგული ადამიანები. ჩემი წინადადებით გაერთიანდა ორი თანამდებობა – საერო მნიგნობართუხუცესობა და სასულიერო ჭყონდიდელობა, რომელიც გიორგი ჭყონდიდელს შევთავაზე, გთხოვთ მოუსმინოთ მას.

გიორგი ჭყონდიდელი. ყველაფერს გავაკეთებ, რათა საეკლესიო ცხოვრებაში ყველანაირი არასასურველი მოვლენა აღკვეთილ იქნეს. სახელმწიფოს ეფექტური და მოქნილი მმართველობისათვის შეიქმნა სახელმწიფო სავეზირო შვიდი ვეზირისაგან. ესენია:

1. მნიგნობართუხუცესი – პირველი ვეზირი,
2. მანდატუხუცესი – შინაგან საქმეთა ვეზირი,
3. ამირსპასალარი – სამხედრო საქმეთა ვეზირი და სარდალი,
4. მეჭურჭლეთუხუცესი – ფინანსთა გამგე,
5. მსახურთუხუცესი – სამეფო სასახლის კარის შინა სამსახურთა განწესრიგების ვეზირი,

6. ამირახორი – მეჯინიბეთუხუცესი,
7. ჩუხჩარხი – მეფის პირადი სპასპეტი, ანუ მეფის გვარდიის უფროსი.

ასევე, აღსანიშნავია ქართული ლაშქრის მნიშვნელოვანი გამარჯვება ერწუხში, საქართველოს დაუბრუნდა მისი შემადგენელი ნაწილი კახეთ-ჰერეთი, განადგურებული იქნა მოლაღატე თავადები, ამ ბრძოლაში, მეფე ბატონო, თქვენ ვერვინ შეგედრებოდათ ბრძოლაში, სამი ცხენი მოგიკლეს, მაგრამ მტერზე შეტევა არ შეგინყვეტიათ. ბრძოლის დამთავრების შემდეგ კი ყველას თავზარი დაგვცა, როცა აბჯარი შეგხსენით და მტრის შედედებული სისხლი თქვენი აბჯრიდან გადმოსკდა, დაჭრილი გვეგონეთ, მაგრამ უფლის წყალობით თქვენ ერთი ნაკანრიც არ გქონდათ.

მიუხედავად ასეთი წარმატებისა, ყოველივე ეს საკმარისი არ აღმოჩნდა მტრის საბოლოოდ განადგურებისათვის, თურქ-სელჩუკები ძალას იკრებენ და გადამწყვეტი ბრძოლისთვის ემზადებიან. ისინი რიცხობრივად ბევრად აღემატებიან ჩვენს ლაშქარს, კარგი იქნებოდა, ჩვენი ჯარის შესავსებად დახმარება ყივჩაღებს ვთხოვოთ და მათი როქის სპა საქართველოში ჩამოვიყვანოთ. (ამ დროს ერთ-ერთი ერისთავი სიტყვას ითხოვს).

ერისთავი. ჩვენთვის ცნობილია, რომ ყივჩაღები კარგი მეომრები არიან და მათი შენახვაც არ გაგვიჭირდება, სასურველი იქნებოდა ყივალთა მთავართან ათრაქა შარლანთან გაგვეგზავნა გვარამ ერისთავი და ჩვენი თხოვნა მისთვის გადაეცა.

დავით მეფე. ლაშქრის შევსება აუცილებელი საქმეა, მაგრამ ჩრდილოეთის მომთაბარე ტომი, ყივჩაღები ამჟამად რუსეთის მხრიდან არიან შევიწროებულნი და სისხლიან ბრძოლებს აწარმოებენ მათ წინააღმდეგ. ყივჩა-

ლებთან მოლაპარაკებაში მარტო გვარამ ერისთავი ვერაფერს გახდება. ეს მნიშვნელოვანი საქმე მე და გიორგი ჭყონდიდელმა უნდა ვითავოთ. ათრაქი თუ დავითანხმეთ ჯარის მოცემაზე, მათი გამოტარება ოსეთზე ადვილი საქმე არ იქნება. მათ ერთმანეთი შუღლი აქვთ. ამიტომ ჩვენ თავდებად უნდა დაუდგეთ, რომ კავკასიონის ქედის გადმოლახვისას ყივჩაღები არაფერს დაუშავებენ ოსებს.

ვბრძანებ, ყივჩაღეთში გასამგზავრებლად სამზადისს შეუდგეს მეფის გვარდიის უფროსი თავისი რაზმით. ჩვენ მალე გავემგზავრებით.

სცენა №4

ყივჩაღთა მთავრის – ათრაქა შარაღანის ძე დიდი ორსართულიანი ქვის სახლი. დიდი დარბაზი, იატაკზე აგია ძვირფასი ხალიჩები, კედლებზე ჰკიდია: საბრძოლო იარაღები, შუბები, ფარები, ხმლები, ნადირთა ფიტულების თავები: ირმის, დათვის და გარეული ღორის. ყივჩაღთა მთავარი ოთახის თავში, დიდ, მოოქროვილ ნითელ აბრეშუმის ბალიშებზე ზის. ათრაქი შუახანს გადაცილებული, ფიზიკურად ძლიერი მამაკაცია, გადაპარსული თავით და დიდი შავი უღვაშებით, ყურებზე მას საყურეები უკეთია. ოთახში ყივჩაღი მეომარი შემოდის და ათრაქს მოახსენებს.

მეომარი. მთავარო, თქვენთან შესახვედრად საქართველოდან ელჩობა ჩამოვიდა მათი მეფის, დავითის მეთაურობით.

ათრაქი. საქართველოდან სტუმრები? ეს ძალზედ საინტერესოა. თხოვეთ, შემოვიდნენ. (დარბაზში შემოდის დავით მეფე თავისი ამალით, ათრაქი წამოდგება და მიესალმება დავითს, რომელიც, თავის მხრივ, პატივს მიაგებს მას). კეთილი იყოს, დავით მეფე, თქვენი ჩამობრძანება ჩვენთან, ყივჩაღეთში.

დავით მეფე. სიკეთე და გამარჯვება ღმერთმა არ მოგიშალოს ათრაქ მთავარო.

ათრაქი. აბა, ჩემს ძვირფას სტუმრებს კარგი სუფრა გაუშალეთ, საუკეთესო ღვინოები მიართვით ჩემს ქართველ მეგობრებს. (იგი მსახურებს ნიშანს მისცემს). ჩემს გვერდით დაბრძანდით, დავით ბატონო (სხვებსაც მიიპატიჟებს, იშლება სუფრა, სადაც მოაქვთ სხვადასხვა ღვინოები, ცხვრის და ციკნის ხორცი, როგორც შემწვარი, ისე მოხარშული, ნახევრად შიმშლები მოცეკვავე გოგოები ცეკვით ართობენ სტუმრებს).

დავით მეფე. მე ხელცარიელი არ მოვსულვარ შენთან ათრაქ, საქართველოდან საჩუქრები ჩამოგიტანე.

ათრაქი. არ დაგიმალავ, დავით მეფე, მიყვარს საჩუქრები, განსაკუთრებით კი ჩემს ქალიშვილს – გურანდუხტს უყვარს.

დავით მეფე. ათრაქს მიართვით საჩუქრები! (ოთახში შემოაქვთ საქართველოდან ჩამოტანილი ოქროსა და ვერცხლის ნაკეთი ნივთები, საბრძოლო იარაღები, ვერცხლის ძვირფასი ქვებით მოჭედილი თასები. ოთახში შემოდის ათრაქის ასული გურანდუხტი ვარდისფერ კაბაში. ავაზასავით მოქნილი ტანი და ლამაზი, შავგვრემანი, სასიამოვნო ნაკვთიანი სახე აქვს, რომელსაც მაღალი ყელი და შავი დიდი თვალები ამშვენებს).

ათრაქი. ეს ჩემი ქალიშვილია, გურანდუხტი. მას დღეს 19 წელი შეუსრულდა. მივცეთ უფლება, საჩუქარი აირჩიოს თქვენი ჩამოტანილი ნივთებიდან. (გურანდუხტი ძვირფასი ქვებით მორთულ ვერცხლის ქამარს ირჩევს).

დავით მეფე. კარგი გემოვნება ჰქონია თქვენს ასულს, ათრაქ მთავარო.

ათრაქი. ძალიან უყვარს საქართველოში დამზადებული ნივთები. დავით მეფე, გთხოვთ მომიყვეთ საქართვე-

ლოს ამბები, რა არის ახალი თქვენს ქვეყანაში, რას საქმიანობთ, ვის ებრძვით და ვისთან ვაჭრობთ?

დავით მეფე. (მის გვერდით სხედან გიორგი ჭყონდიდელი და სხვა ქართველი დიდებულები, რომლებიც მადიანად მიირთმევენ და სასმელსაც აყოლებენ). ამ ბოლო დროს მტერი მოგვიმრავლდა ქართველებს. თურქ-სელჩუკები ძალას იკრებენ, დიდი ლაშქრობა უნდა მოაწყონ საქართველოს წინააღმდეგ, რიცხოვნობრივად ჩვენი ლაშქარი ჩამორჩება მათ. როქის სპა უნდა გთხოვოთ, მთავარო, დაქირავებული ლაშქარი, კარგად გადაგიხდით. რას იტყვი?

ათრაქი. მტერი ჩვენც მოგვიმრავლდა, ჩვენი მოდგმა განფენილია კავკასიის გასწვრივ, რუსეთსა და ოსეთს შორის გაშლილ ტრამალებზე. ჩვენი მეომრები ბრძოლებში არიან განთქმულნი, მორჩილნი და ადვილად შესანახი, მაგრამ ჩრდილოეთიდან რუსებისგან ვართ ძალზე შევიწროებულნი, სამხრეთით კი ოსები გვიდგანან ძლიერ და ცბიერ მტრად. რომც მოგცეთ ლაშქარი, ოსები არ გაგატარებენ.

დავით მეფე. მე და გიორგი ჭყონდიდელი (და მან გიორგის გადახედა) ოსეთს სასწრაფოდ გადავალთ და დარიალის ციხეებში ჩვენს მეციხოვნეებს ჩავაყენებთ, ოსებსა და ყივჩალებს შევარიგებთ და თქვენი ლაშქრისათვის სამხრეთის გზა გახსნილი იქნება.

ათრაქი. ეს საკითხი მე ჩემს სარდლებთან უნდა შევათანხმო, ჯარსაც დავეკითხო და მერე გადავწყვიტო. ახლა კი, ჩემო მეგობრებო, მოილხინეთ და ისიამოვნეთ, საქმეზე ლაპარაკს ყოველთვის მოვასწრებთ. აბა, ღვინო და ციკნის მწვადები მოართვით სტუმრებს. (მაგიდაზე ღვინო და მწვადები შემოაქვთ). მოცეკვავე გოგოებს დამიძახეთ აქ, სტუმრები უნდა გავართოთ. (ისმის ნაზი ჰანგები და დარბაზის ცენტრში, დიდ ხალიჩაზე შვიდი ყივჩაღი გოგო გამოდის, იწყებენ

ცეკვას, მათ სახეს ჩადრი უფარავს, მოქნილ ტანზე სხვადასხვა ფერის გრძელი კაბები აცვიათ, მკლავებსა და მკერდზე თვალ-მარგალიტით მოჭედილი ოქროსა და ვერცხლის სამკაულები უკეთიათ, ვინრო წელს ლამაზი ვერცხლის ქამრები უმშვენებთ).

დავით მეფე. ათრაქ მთავარო, ერთი ამ მშვენიერ მოცეკვავე ქალს შეხედე, ჩემი თქვენდამი მორთმეული ვერცხლის ქამარი უკეთია, ნეტა ვინ უნდა იყოს ეს მშვენიერი ქალი?

ათრაქი. ვერ იცანი განა? ეს ხომ ჩემი ქალიშვილი გურანდუხტია. (დავითი იცინის). ჩვენი მეგობრობის სადღეგრძელო იყოს, მეფევ ბატონო, ჩვენთან ერთად ორ მოძმე ხალხს გაუმარჯოს, მათ შორის ძმობა და მეგობრობა ყოფილიყოს, ხოლო შუღლი და მტრობა კი ნურასოდეს გაგვკარებოდეს. (ორივე ღვინოს მიირთმევს და მოცეკვავე გოგონებს უყურებენ, რომლებმაც ცეკვა დაამთავრეს და ჩადრები მოიხსნეს, სტუმრებს რომ თავი მდაბლად დაუკრეს – შავი თმები ჩამოეშალათ. დავით მეფე იღებს ყვავილების თაიგულს და ათრაქის ასულს გურანდუხტს მიართმევს, ასევე მოიხსნის ოქროს ჯვარს და გურანდუხტს ჩამოკიდებს).

დავით მეფე. ეს თქვენ, გურანდუხტ, ჩადრით კი იყავით, მაგრამ ქამრით გიცანით, თქვენმა ცეკვამ დიდი სიამოვნება მომანიჭა.

გურანდუხტი. გმადლობთ, მეფევ ბატონო, მიხარია, რომ ჩემმა ცეკვამ თქვენ სიამოვნება მოგანიჭათ. ამ ჯვარს კი არასოდეს მოვიცილებ, მიუხედავად იმისა, რომ ქრისტიანი არა ვარ.

დავით მეფე. მერე და რა გიშლის ხელს, რომ გახდე ქრისტიანი?

გურანდუხტი. ჩვენი ადათ-წესი და რწმენა, ჩვენ მრავალმერთიანები ვართ და ქრისტი-ღმერთს ჩვენთან არ იცნობენ, თუმცა მე ძალიან მაინტერესებს მის შესახებ ყველაფერი.

დავით მეფე. ზეიმის შემდეგ დარჩი, შენთვის კიდევ ერთი კარგი საჩუქარი მაქვს, ძვირფასი წიგნი უნდა გაჩუქო, რომელსაც მე მუდამ თან დავატარებ.

გურანდუხტი. კეთილი, მეფევ, დავრჩები, მაგრამ თქვენთვის მეც მაქვს საჩუქარი. ვიცი, ნადირობა გიყვართ და ნადირობის ცეკვას, რომელსაც შევასრულებ თქვენ გიძღვნი. (იგი გადის ოთახიდან).

გიორგი ჭყონდიდელი. ახლა მეფევ ბატონო თქვენ ათრაქს ლაშქართან ერთად ქალიც არ მოსთხოვოთ, თორემ გადაირევა კაცი (და ორივე იცინიან).

დავით მეფე. რატომაც არა. შენ იცი, რომ პირველ მეუღლესთან მე გაცილებული ვარ და ათრაქთან დამოყვრება ურიგო არ იქნება (ამ დროს დარბაზში ლამაზი გოგონა შემოდის და ვითომ ყვევილებს კრეფს, უცბად გარეული ტახისთავიანი კაცი გამოვარდება, იგი დახტის და გოგონას აშინებს. მას დიდი ეშვები აქვს და ტანიც ღორის ტყავით შემოსილი. დარბაზში ყველა იცინის. ტახი გოგონას ცეკვით უტევეს. ამ დროს, მოპირდაპირე მხარეს, მონადირე გამოჩნდება შუბით ხელში, მას თავზე მუზარადი ახურავს და სახე არ უჩანს: იგი სწრაფად ესვრის შუბს ტახს, მაგრამ ტახი გვერდზე გახტება და მონადირესაკენ გამოქანდება, რომელიც ხმაღს ამოიღებს და ტახს აძგერებს, მაგრამ ტახი არ კვდება, იგი თავის გრძელი ეშვებით მონადირეს შეებრძოლება. ისმის დოლისა და დაფთაფების ხმა, ყველანი დარბაზში იცინიან, მონადირე და ტახი ოსტატურად ებრძვიან ერთმანეთს, გოგონა შეშინებული ადევნებს თვალს მათ ორთაბრძოლას, დავითი მიმართავს ათრაქს). ვინ არის ეს ყმანვილი მონადირე, ასე ოსტატურად რომ ხმარობს ხმაღს, ათრაქ მთავარო?

ათრაქი. ვინ უნდა იყოს, გარდა ჩემი ქალიშვილის – გურანდუხტისა? (ორივე იცინიან).

დავით მეფე. ჩინებული მონადირე და მეომარი გაგიზრდია.

ათრაქი. ყივჩაღი ქალები მეომრებად იზრდებიან, არც ჩემი ქალიშვილია გამონაკლისი. ისინი მამაკაცებთან ერთად ბრძოლებშიც იღებენ მონაწილეობას, როდესაც ამის საჭიროება არის.

დავით მეფე. შეიძლება ჩვენს ჩამოვაცალიბოთ ქალთა რაზმები. პომპეუსის შემოსევის დროს ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 65 წელს მის წინააღმდეგ ქალთა რაზმებიც იბრძოდნენ და მათ ამორძალებს ეძახდნენ, ისე რომ, ჩვენ ამის დიდიხნის ტრადიცია გვაქვს. (ამ დროს მონადირე კლავს ტახს და ათავისუფლებს გოგონას, გამარჯვებული მეომარი მუზარადს მოიხსნის და გურანდუხტს შავი, გრძელი თმა მხრებზე ჩამოემლება, ყველა ტაშს უკრავს და მხიარულობს).

დავით მეფე. აი, მესმის, ნადირობაც ასეთი უნდა, ოღონდ ტახებზე ძნელი იქნება სინამდვილეში შუბით ნადირობა. (მიმართავს ათრაქს).

ათრაქი. ჩვენი მეომრები ამას ახერხებენ, შეგიძლიათ თავად დარწმუნდეთ ამაში, სანადირო ადგილები მართლაც სანაქებო გვაქვს, ნადირიც მოგვიმრავლდა. ისე რომ, დავით ბატონო, ვიცი ნადირობა გიყვართ, როდესაც მოგესურვებათ, მზად ვარ თქვენთან ერთად ვინადირო. ახლა ნამგზავრი და დალლილები ბრძანდებით, თორემ აქედან სულ ახლოს გარეული ღორები მრავლად გვეგულება და შეგვეძლო გვენადირა.

დავით მეფე. კარგი აზრია, არავითარ დალლას არ ვგრძნობ და შეგვიძლია ნადირობით გავირთოთ თავი (ისმის მხიარული შეძახილები. სუფრა აიშალა, ათრაქი და სტუმრები დარბაზიდან გადიან, დავითი რჩება, მასთან მიდის გურანდუხტი).

გიორგი ჭყონდიდელი. ხომ არ დაგვესვენა, მეფევე ბატონო? დალლილი ჩანხართ, ახალგაზრდებმა კი ინადირონ, ჩვენ კი ნამგზავრებმა მოვისვენოთ.

დავით მეფე. არა, ჩემო გიორგი, შენ დაისვენე, მე კი ჯერ გურანდუხტს საჩუქარს გადავცემ, შემდეგ ათრაქს სანადიროდ გავყვები.

გიორგი. რით ასაჩუქრებ ლამაზ მონადირეს?

დავით მეფე. წიგნით, რომელიც მუდამ თან მახლავს. ეს სამოციქულოა, ჩვენს რჯულზე უნდა მოვაქციო ყივჩაღის ქალი.

გიორგი. ყივჩაღის ქალის გაქრისტიანება არ უნდა იყოს ადვილი საქმე, მაგრამ შეეცადე, მეფევ ბატონო, იქნებ გამოგივიდეს რამე (და სიცილით გადის დარბაზიდან. რჩებიან გურანდუხტი და დავითი).

დავით მეფე. (იგი თავის ნივთებიდან იღებს წიგნს და გურანდუხტთან მიდის) ჯერ კიდევ ბავშვი ვიყავი, როდესაც დეიამ წიგნის კითხვა შემასწავლა. პირველი წიგნი, რომელიც მე წავიკითხე, ეს იყო „სამოციქულო“. იგი მინდა შენ გაჩუქო, მე მას მუდამ თან დავატარებ, როგორც ცოდნის უშრეტ წყაროს.

გურანდუხტი. დიდი მადლობა, მეფევ ბატონო, იგი ალბათ ძალზედ საინტერესოა, მაგრამ, სამწუხაროდ, არ ვიცი კითხვა ქართულად.

დავით მეფე. აი, ლაპარაკი ხომ ისწავლე, წიგნის კითხვასაც ისწავლი. ეს წიგნი ქრისტიანულ რელიგიაზე არის. დიდხნის წინათ ქრისტე ღმერთი ქალწულმა მარიამმა შვა და ქვეყანას მოევლინა იგი, რომელმაც ქრისტიანობა იქადაგა და იგი მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში იწამეს. ჩვენც, ქართველებმაც, ვინამეთ ჯერ კიდევ მირიან მეფის მეფობის დროს. მას შემდეგ ამ რელიგიამ ჩვენს ქვეყანაში მწიგნობრობა და კულტურა განავითარა, დაინერა მრავალი წიგნი და აშენდა მრავალი ეკლესია.

გურანდუხტი. ახლა სად არის ქრისტე ღმერთი ან რა არის ეკლესია?

დავით მეფე. ქრისტე ღმერთი ბოროტმა ადამიანებმა საშინ-

ლად ანამეს და ჯვარზე გააკრეს. მან ამით იტვირთა კაცობრიობის მთელი სიმძიმე და გარდაიცვალა, მაგრამ მესამე დღეს ამაღლდა ცაში, და კაცობრიობას იქიდან აფრქვევს სიკეთესა და სიყვარულს. ეკლესია წმიდა ადგილია, სადაც ადამიანები სანთელს ანთებენ და ლოცულობენ, ცოდვებს მოინანიებენ.

გურანდუხტი. ჩვენი ღმერთები კი მიწაზე არიან, ყველგან შეხვდები მათ. გვყავს ცის ღმერთი, წყლის ღმერთი, ტყის ღმერთი, ნადირობის და სხვა. ისინი კეთილადამიანებს ეხმარებიან, ბოროტებს კი ანადგურებენ. თქვენი ეკლესიები ლამაზია?

დავით მეფე. ეკლესიები ჩვენი ძალიან ლამაზია, იქ ყოველთვის ხალხმრავლობაა, განსაკუთრებით დღესასწაულებზე. ეკლესიების კედლებზე წმინდანებია გამოსახული, კედლებზე ხატებიც ჰკიდია, ხოლო ქრისტეს გამოსახულება ჯვარზე არის გაკრული. მე ჩემს ქვეყანაში ბევრი ეკლესია ავაშენე, ახლაც ვაშენებ გელათის ტაძარს.

გურანდუხტი. ძალიან მინდა თქვენი ლამაზი ქვეყნის ნახვა, ეკლესიების დათვალიერება. მე გავიგე თქვენ ჩვენი ჯარის წასაყვანად ხართ ჩამოსული, მამას ვთხოვე მათთან ერთად რომ წამოვსულიყავი საქართველოში, მან უარი მითხრა და დააყოლა, რომ იქ ქალებს არაფერი ესაქმებათო. მე გადავწყვიტე ჯარისკაცის ტანსაცმელი გადავიცვა და ისე გამოვიპარო თქვენს ქვეყანაში.

დავით მეფე. რატომ გამოპარვითა და მალვით, მე შენ ყველას დასანახად წაგიყვან, ჩემო გურანდუხტ (დავითმა მას ხელი მოხვია და აკოცა. ამ დროს ოთახში ათრაქი შემოდის).

ათრაქი. ეს რა ამბავია ჩემს სახლში? როგორ ბედავთ ჩემს შეურაცხყოფას, თქვენ სამბრძანებლოში ხომ არ გგონიათ თავი? (ათრაქი გურანდუხტზე ხელს

აღმართავს, დავითი ათრაქს ხელს დაუჭერს და ეტყვის).

დავით მეფე. როგორ ბედავთ ხელის აღმართვას საქართველოს დედოფალზე?

ათრაქი. რაო, საქართველოს დედოფალზეო, ეს რა მესმის...

დავით მეფე. დიახ, მე შენს ქალს ცოლად ვირთავ და იგი მალე საქართველოს დედოფალი გახდება.

ათრაქი. დიდება უფალს, მეფევ ბატონო, მე შენს ამ გადანყვეტილებას მხოლოდ მივესალმები, მაგრამ გურანდუხტი, ჩვენი წესის შესაბამისად, ბავშვობიდან ჩემს ერთ-ერთ სარდლის ვაჟზეა დანიშნული, თან როგორც ვიცი, შენ ცოლიც გყავს და ტახტის მემკვიდრეც.

დავით მეფე. შენ ცხრა ცოლისაგან თოთხმეტი შვილი გყავს და მე მეორის ყოლას მიკრძალავ? ეგ რა სამართალია? იმ შენს სარდლის შვილს სხვა გააყოლე, მე კი გურანდუხტს წავიყვან და ბედნიერად ვიცხოვრებთ. მას იქ, საქართველოში, არაფერი მოაკლდება, ჩვენც დავმოყვრდებით და ურთიერთის დახმარებას უფრო შევძლებთ. განა რა არის ამაში ცუდი? ტახტის მემკვიდრეს დედინაცვალი ეყოლება და მემკვიდრის შეძენის შემთხვევაში, ტახტი უფროსისაა, შემდგომ უმცროსზე გადავა, ამას მე ანდერძით გავაფორმებ.

ათრაქი. ბედნიერები იყავით, ჩემო შვილებო, სიყვარული და სიხარული ყოფილიყოს თქვენი მეგზური მუდამ, გფარავდეთ ღმერთი (იგი მიდის დავითთან და გურანდუხტთან და ლოცავს). ჯარი ხომ მიგყავს, ესეც არ იკმარე და ქალიც წამართვი არა? მეფევ ბატონო, მეც ჩამოვალ თქვენსას და მერე გაგისწორებ ანგარიშს (ორივე იცინის).

დავით მეფე. წამოდი შენც, ათრაქ! აქ რა გაკავებს, მტრებით გარშემორტყმულს?

ათრაქი. აქ ჩემი მამა-პაპა ომობდა და სისხლი დაღვარა, აქვეა მათი საფლავები, მეც ჩვენს ადათს მივყვები, მალე

მთელი ჩვენი ტომები გავერთიანდებით და რუსები ველარ დაგვამარცხებენ. შენთვისაც ერთგული მოკავშირეები ვიქნებით და ყოველთვის მზად ვიქნებით მეგობრობის ხელი გამოგიწოდოთ. ჩვენ თითქოს ყველაფერი გადავწყვიტეთ, მაგრამ გურანდუხტს რატომ არაფერს ვეკითხებით? იქნებ ის სხვა აზრისა არის?

გურანდუხტი. მე ბედისწერით მქონდა განსაზღვრული საქართველოში ცხოვრება. მე ეს ჯერ კიდევ ბავშვობაში მიმკითხავა მკითხავმა, და ახდა კიდევ, დავინახე თუ არა დავითი, მივხვდი, რომ იგი ის იყო, ვისაც მთელი ცხოვრება ველოდი. სიტყვას გაძლევ მამა, რომ არ შეგარცხვენ და დავით მეფის ღირსეული მეუღლე და ერთგული მეგობარი ვიქნები.

ათრაქი. ღმერთის ნებით ისე მოხდა, რომ დავმოყვრდით და როგორც სიმამრი შენ დაქირავებული ჯარის მაგივრად რჩეულ ლაშქარს გაგაყოლებ თავის ოჯახებით. ისინი იქ, საქართველოში, დაასახლე, სადაც სამუდამოდ დამკვიდრდებიან. მიეჩვევიან ქართულ ადათ-წესს, თან ლაშქარსაც შეგივსებენ. რამდენ ლაშქარს ვარაუდობ წასაყვანად? ან შესძლებ კი მათ განსახლებას შენს მიწაზე?

დავით მეფე. ეგ კარგი აზრია, მათთვის დასასახლებელ მიწას გამოვნახავთ. ვფიქრობ ორმოცი ათასი ოჯახი შემიძლია დავაბინავო.

ათრაქი. ორმოცი ათასი ყივჩაღის ოჯახი, ეს ორმოცი ათასი მეომარია, ყველა ოჯახი თითო მეომარს მოგცემს და ლაშქარიც შეგროვდება, ეს კი დიდი ძალაა ისეთი ნიჭიერი მხედართმთავრის ხელში, როგორიც თქვენა ხართ. ყივჩაღი მეომრები კი თავად იცი, როგორი მებრძოლები არიან, ქართველებს არ ჩამოუვარდებიან.

კეთილი, მე თანახმა ვარ ორმოცი ათასი ყივჩაღი ოჯახი საქართველოში წამოვიდეს, მომთაბარე

ცხოვრებას ისინი ერთ ადგილზე სახლობას არჩევენ, გაეცნობიან თქვენს მეურნეობას და კმაყოფილი დარჩებიან. ერთ კვირაში ისინი მზად იქნებიან ნამოსასვლელად. ეხლა კი მოვილხინოთ, ჩემო სიძევ (იგი დავითს გადაეხვევა, შემოდის ამ დროს გიორგი ჭყონდიდელი).

დავით მეფე. მოდი, მომილოცე, ჩემო აღმზრდელი. მე და გურანდუხტი მალე საქართველოში ჯვარს დავინერთ და იგი ჩემი მეუღლე და საქართველოს დედოფალი გახდება.

გიორგი ჭყონდიდელი. გილოცავ, მეფევ ბატონო (იგი დავითს გადაეხვევა). შენი გადანყვეტილება ბრძნული და ნინდახედულია. ჩრდილოეთით მუდამ იმედად ყივჩაღები გვეყოლებიან, დღეიდან ეს ნათესაური კავშირით იქნება განმტკიცებული.

დავით მეფე. გიორგი, ხვალ ლაშქარს გაიყოლებ და დარიალის ციხეებს დაიკავებ, ოსის მთავრებს დაიბარებ, ათრაქი თავის ვაჟიშვილებს გამოგაყოლებს, ოსები და ათრაქის შვილები პირობით მიძევლებად გვეყოლებიან, რომ ნდობა გავამყაროთ ოსებთან და ამ დროს ორმოცი ათას ყივჩაღთა ოჯახს დარიალის გავლით საქართველოში შევიყვანთ.

გიორგი ჭყონდიდელი. კეთილი, მეფევ ბატონო, დღესვე შეუდგები თქვენი ბრძანების შესრულებას. ორმოცი ათასი ოჯახი ორმოცი ათასი ჯარისკაცია, საქართველოში ოცი ათასიანი ლაშქარი გველოდება და სამოცი ათასი ჯარისკაცი კი უკვე დიდი ძალაა თქვენნაირი მხედართმთავრის ხელში. ახლა კი თურქსელჩუკებს კუდით ქვას ვასროლინებთ. (ყველანი მხიარულობენ, ერთმანეთს ულოცავენ ახალგაზრდების ბედნიერებას).

პირველი მოქმედების დასასრული.

მეორე მოქმედება

სცენა №5

საქართველო. დავით მეფის სასახლე. სასახლის დიდ დარბაზში მრავლად არიან ქართველი დიდებულები, სამეფო ტახტზე ზის დავით აღმაშენებელი, მის გვერდით გურანდუხტ დედოფალი. დგანან დედოფალი მარიამი, ტახტის მემკვიდრე დემეტრე, მეფის ერთგული თანამებრძოლნი და სხვადასხვა ქვეყნის ელჩები.

დავით მეფე. დღეს ჩვენი ქვეყანა ის აღარ არის, რაც იყო რამდენიმე წლის წინათ, ჩვენ შევძელით თურქ-სელჩუკთა წინააღმდეგ ბრძოლაში მნიშვნელოვან გამარჯვებათა მოპოვება. ყოველივე ამას მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ყივჩაღების ჩამოსახლებამ, ისინი ძირითადად ქართლს-კახეთის სხვადასხვა კუთხეებში განვასახლეთ, სულ 200000 სული, 40 ათასმა ოჯახმა თითო მეომარი მოგვცა, ამრიგად, ახლა, ჩვენ, საკუთარი მონა-სპის ჩათვლით, 55 ათასი მეომარი გვყავს, ყივჩაღები კარგი მეომრები და მშრომელი ხალხი გამოდგა, მათ მიიღეს ქრისტიანობა და ისწავლეს ხვნათესვა, ვენახის მოშენება და მოვლა, მესაქონლეობა. საქართველო ევროპისა და წინა აზიის დიდ სახელმწიფოდ გადაიქცა. მას ანგარიშს უწევენ როგორც მტრები, ისე მოყვრები. ჩვენ ჩვენს მეზობელ ქვეყნებთან მეგობრული და ნათესაური ურთიერთობების დამყარება გვინდა, ამიტომ მე შევიწყნარე შირვანის ხელმწიფის, მანუჩიქორ მეორის თხოვნა და დავთანხმდი, რომ ცოლად მოეყვანა ჩემი ასული თამარი, ასევე შევიწყნარე ბიზანტიის იმპერატორ ალექსი კომნენოსის თხოვნა და რძლად მივეცი ჩემი მეორე ასული – კატაი. ოც წელზე მეტი ხნის განმავლობაში მიმდ-

ინარეობს ჯვაროსნული ომები, ევროპიდან ქრისტიანული სახელმწიფოების ლაშქრები ჯვრითა და მახვილით მიდიოდნენ ურჯულო თურქებისაგან პალესტინის წმინდა მიწის დასახსნელად.

1098 წელს ჯვაროსნებმა აიღეს ანტიოქია, 1099 წელს იერუსალიმი, დაარსდა იერუსალიმის ჯვაროსანთა სამეფო, რომელმაც მეგობრული ურთიერთობა დაამყარა საქართველოსთან. ჩვენი მიზანია თურქთა წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლა და ჩვენ ვიწყებთ გადამწყვეტ ბრძოლას თურქთა წინააღმდეგ. ამ მნიშვნელოვან ჟამს, სამწუხაროდ, ხელიდან გამოგვეცალა ჭეშმარიტი მამულიშვილი და დიდი სახელმწიფო მოღვაწე გიორგი ჭყონდიდელი, რომლის სახელს უკავშირდება ჩვენი მნიშვნელოვანი წარმატებები, მის მაგივრად მე იმავე თანამდებობაზე დავნიშნე სვიმონ ჭყონდიდელი. იგი არის გიორგის დისნული, კაცი განსწავლული და ბრძენი. მინდა მას ვთხოვო, მოგვახსენოს ჩვენი ბოლო ლაშქრობების შედეგები.

სვიმონ ჭყონდიდელი (მაღალი, წარმოსადეგი მამაკაცი, ძალზე ჰგავს გარეგნობით გიორგი ჭყონდიდელს). 1120 წელს თურქთა უზარმაზარი ურდო საქართველოში შემოიჭრა და ბორტიასთან დაბანაკდა, ჩვენმა ლაშქარმა მტერი იქ სასტიკი დამარცხება აგემა, შემდგომ ქართველთა ლაშქარი შირვანს გადავიდა და ქალაქი ყაბალა აიღო, კავკასიის მისადგომებთან მნიშვნელოვანი ციხე-სიმაგრეები დაიკავა: ლაზანი, ქურდევანი, ხიშტალანთი, მტერი განადგურებულ იქნა აშორნიაშიც. ილღაზის სატახტოს ალექსანდრე გზა ხსნილი იყო, მაგრამ მსტოვარმა გვაცნობა, რომ ზურგიდან თურქი ურდო გამოიჭრა, ამიტომ მტერს ჩვენი ლაშქარი სევტელქეჯთან წამოეწია და სასტიკად დაამარცხა. ამ წელს, მეფე

ბატონო, თქვენი ხელმძღვანელობით ათზე მეტი ომი მოვიგეთ, მიუხედავად ასეთი წარმატებებისა, სა-შიშროება თურქ-სელჯუკთა მხრიდან ძალზედ დი-დია, მაჰადინში, ერაყ-ირანის სულთნის სასახლის კარზე შეთქმულება მზადდება საქართველოს წი-ნაალმდეგ. მუსულმანთა სამყარო ემზადება კოალი-ციური ლაშქრობისათვის, სულთანთან საჩივლელად მიდიან თურქები ამიერკავკასიიდან, მცირე აზიიდან, შუამდინარეთისა და ახლო აღმოსავლეთის ქალაქე-ბიდან, ისინი ჩივიან საქართველოზე და მის ქრისტიან მეფეზე, ანუ თქვენზე, დიდო მეფეო, სულთანიც მზად არის მათ დახმარება გაუწიოს.

დავით მეფე. დღეს ამ დარბაზში არიან მაჰადანიდან ერაყ-ირა-ნის სულთნის მუჰამედის ელჩები, რომლებმაც მისი გამოგზავნილი ფირმანი მომართვეს (იგი მაღლა სწევს დახვეულ ფირმანს) სადაც წერია, რომ მე, საქართველოს მეფემ და ქართველმა ხალხმა ყოველ წელს დიდი ხარკი უნდა გავილოთ, რათა სულთნის კეთილგანწყობა და მხარდაჭერა დავიმსახუროთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში განადგურებით გვემუქრე-ბა.

საქვეყნოდ ვაცხადებ, რომ ამ უმსგავსობას დღეს ბოლო მოეღება, საქართველო სულთნის მოხარკე ქვეყანა აღარასოდეს იქნება, ხოლო ამ ფირმანს სახ-ალხოდ, ყველას თვალწინ, და სულთნის ელჩების დასანახად დავხევ (იგი ფირმანს ხევს და წინ წარ-მდგარ სულთნის ელჩებს თავზე აყრის). ახლა კი გადაეცით თქვენს ეშმაკის ნაშიერ სულთანს, რომ საქართველო ამიერიდან წყვეტს მისთვის ხარკის გადახდას და თუ ის გაბედავს ძალით ჩვენი ქვეყნის დამორჩილებას, მას ის ბედი ეწევა, რაც მის გამოგზავ-ნილ ფირმანს, ახლა კი სულთნის ელჩებმა დაუყ-ოვნებლივ დატოვონ სასახლის კარი და საქართველო

(მეფე ხელს კარიცკენ იშვერს, ელჩები დახეულ ფირ-
მანს აიღებენ იატაკიდან და დარბაზიდან ხოხვით
გადიან).

სცენა №6

მაჰადანი. *ერაყ-ირანის სულთნის მაჰმუდის მდიდრულად
მორთული სასახლე. სასახლის დიდი დარბაზი, აგვისტოს თვეა,
სასახლეში ცხელა. სულთანი დარბაზის თავში ოქროსფერ
აბრეშუმის ბალიშებზე ზის. მასთან მიახლოება მხოლოდ თეთრი
მარმარილოს კიბით შეიძლება, მის უკან ახალგაზრდა მონა
ზანგი ქალი დგას, რომელიც ნახევრად შიშველია, მას ხელში
ფარშევანგის ბუმბულებისაგან გაკეთებული დიდი მარაო
უჭირავს და სულთანს დიდი მონდომებით უნიავებს. სულთანს
თეთრი სამოსი აცვია, ფეხები ერთმანეთზე აქვს გადადებული,
თავზე ძვირფასი ქვებით შემკული ქუდი ახურავს, რომელსაც
შუაში დიდი ალმასი ამშვენებს. სულთანს დიდი, გადაგრეხილი
შავი უღვაშები აქვს, მკერდზე მას ოქროს ხუთქიმიანი მოელ-
ვარე ვარსკვლავი უკიდია, მას წინ ოქროს თევზზე უდევს
ფლავი, რომელშიც ვირის მოხარშული ხორცის ნაჭრებია, ეს
მისი საყვარელი საჭმელია, რომელსაც მადიანად ხელით შეექ-
ცევა. ქონიან ტუჩებსა და უღვაშებს დრო და დრო ხელით ინ-
მენდს და ვერცხლის თასით წითელ სასმელს აყოლებს, რომელ-
საც ზანგი მოახლე ხშირად უვსებს. იგი ხანდახან გადახედავს
მის ქვევით მსხდომ ხელქვეითებს და სტუმრებს, რომლებიც
სულთნის მსგავსად ჭამასა და განცხობას მისცემიან. ისინიც
ძვირფასი სასმისებით მიირთმევენ სასმელს და სულთანს
ლოცავენ. სუფრას ამშვენებს ვერცხლის თასები ბრინჯისა და
ქიშმიშის შეკაზმული კერძებით, ხილითა და შაქარყინულით.*

სუფრაზე ბატკნის ხორციით მომზადებული კერძები მოი-
ტანეს, სუფრას უსხედან ამირები და დიდებულები, სხვადასხვა
ქვეყნების ელჩები, ყველა ხელით ჭამს, ბარკლებს კბილებით
ღრღნიან, ძვლებს კი ძაღლებს უყრიან, თითებს ილოკავენ და

აბოყინებენ, სულთანთან ყველაზე ახლოს ზის ილლაზი, ბალდადის მოურავი, შავგვრემანი, შავი, ხშირი გადაბმული წარბებით, მხრებგანიერი, ფიზიკურად ძლიერი შუახნის მამაკაცი, იგიც თანასუფრელთა მსგავსად გლეჯს და ნთქავს ბატკნის ხორცს, ხოლო ძვლებს ძაღლებს უყრის, აბოყინებს, ქონიანი თითებით უღვაშებს იგრებს, შემდეგ ოფლიან შუბლს ინმენდავს და კვლავ აბოყინებს. ნახევრად შიშველ ქალებს ნაირ-ნაირი ხორციანი კერძები მოაქვთ ვერცხლის ლანგრებით. დარბაზის შუაგულში დიდი ხალიჩაა დაგებული, ზედ კი მკერდმოღერებული და განიერთედოებიანი, გაშიშვლებული, სახეზე ჩადრჩამოფარებული ქალები ნაზი ჰანგების თანხლებით ცეკვავენ. შემოაქვთ სულთნის საყვარელი კერძი – გარეული ვირის მწვადები. ავსებენ სასმელებს. სუფრიდან დგება სულთნის დაახლოებული პირი ჰოსეინი, უხუცესი ტულრის მცველი და ამბობს.

ჰოსეინი. ოო, ალაჰ! აკურთხე, უფალო, ეს სუფრა, ამრავლე დოვლათი სულთნისა. (სასმელს ყველა სვამს და სულთანს ადღეგრძელებს. სადილი დამთავრდა. რამდენიმე ქალი ოქროს ჯამით და სურით ჩამოივლის და სტუმრებს თბილი წყლით ხელებს აბანინებს. სულთანი ჰოსეინას იხმობს და ყურში რალაცას ჩასჩურჩულებს).

ჰოსეინი. ერაყ-ირანის დიდი სულთანი ელჩების მიღებას იწყებს. (სუფრა ალაგდა, მოცეკვავეები გავიდნენ, სულთანი ელჩების მისაღებად მოემზადა. წინ წარსდგება თურქი ეჯიბი).

თურქი ეჯიბი. დიდო სულთანო, ქართველთა მეფე დავითი სულ გათავხედდა, გვაწინროვებს, მან რამდენჯერმე აგვყარა ქართული მიწიდან და საზღვარს აქეთ ნახირივით გადმოგვდენა. ცოცხლები ძლივს დავრჩით, საქართველოში კი არა, თვით შირვანსა და სომხეთშიც ვეღარ ჩავსულვართ ქართველთა შიშით.

ტფილისის, დმანისისა და განძის სავაჭრო გზებიც დაიკავეს, ქართველები ტფილისის ასაღებადაც ემზადებიან. ქალაქის მუსლიმანური ხელმძღვანელობა დავით მეფეს დიდძალ ხარკს უხდის, ყოველწლიურად დაახლოებით ათიათას დინარს, ქართველთა მეფეს ბედი სწყალობს, რამდენი ბრძოლა გადაიხადა და ყოველთვის გამარჯვებული გამოდის.

სულთანნი. თქვენნაირ დედლებთან რომ ომობს, იმიტომაც წყალობს ბედი, ღირსეულ წინააღმდეგობას ვერ უწევთ, მშიშრები და მოღალატეები ხართ, სიმამაცეს არ იჩენთ. მას ყოველთვის თქვენზე რიცხოვრივად ნაკლები ჯარი ჰყავს, მაგრამ გამარჯვებას მაინც ახერხებს. თქვენ ვერ იყენებთ რიცხოვრივ უპირატესობას, ეს სამარცხვინოა. მე მხდალებს არ ვეხმარები, რადგან ისინი გამარჯვებას ვერასოდეს მიაღწევენ. მე მათ დაუნდობლად ვანადგურებ. (იგი ანიშნებს მცველს, რომელიც შუბით ადგილზე ჰკლავს თურქ ეჯიბს. მოკლულს გაათრევენ სასახლიდან. შემოდის თურქი მსტოვარი, რომელიც სულთანს ელჩის სახით ყავდა გაგზავნილი საქართველოში ფირმანის გადასაცემად).

ელჩი. დიდო სულთანო, თქვენი დავალებით საქართველოში ვიყავი დავით მეფესთან და თქვენი ფირმანი გადავეცი. მან წაიკითხა და პირიდან ცოფები ყარა, ასე მითხრა, შენი სულთნის მოხარკე აღარასოდეს ვიქნებიო, ფირმანი დახია და თავზედ დაგვაყარა. (იგი დახეულ ფირმანს აჩვენებს სულთანს). ასე მითხრა, შენს სულთანს ასევე დაემართება, თუ გაბედავს და საქართველოს მინაზე ფეხს დადგამს (იგი დაიჩოქებს და თავს დახრის სულთნის წინაშე).

სულთანნი. ამდენს იმიტომ ბედავს ეგ ურჯულო, რომ თქვენ ხართ ვირთხები და სათანადო პასუხს არ სცემთ, იქაც ასევე დავდახრილი იქნებოდით და პასუხს ვერ გასცემ-

დი, მაგრამ მე გაგცემ პასუხს. (იგი ნიშანს აძლევს და მასაც კლავენ მცველები, მკვდარს გაათრევენ დარბაზიდან, სულთანი გაბრაზებული დგება ფეხზე და ამბობს) დადგა ჟამი იმისა, რომ ყველა თურქმა მახვილი აიღოს ხელში საქართველოს წინააღმდეგ საბრძოლველად და მის გასანადგურებლად, მიწასთან გასასწორებლად. საქართველოს განადგურების შემდეგ აზიაში ჩამოსახლებულ ევროპელ ჯვაროსნებსაც ბოლოს მოვუღებთ. მოვუწოდებ სრულიად თურქულ სამყაროს საქართველოს წინააღმდეგ „საღვთო ომის“ საწარმოებლად. ვბრძანებ მხედრებით საქართველოს წინააღმდეგ საბრძოლველად გამოცხადდეს: დურბეიზ სადაყის ძე – ევფრატის ქალაქ ჰილას მბრძანებელი, ეთიოპიის, ბაღდადის, სპარსეთისა და ინდოეთის ლაშქრობებში სახელგანთქმული სარდალი. (დურბეიზი წინ წამოდგება და სულთანს მდაბლად დაუკრავს თავს და იტყვის).

დურბეიზი. მზად ვარ მტერთან საბრძოლველად (და დაჯდება).

სულთანი. ჩემი ძმა თოღრულ მუჰამედის ძე – ყაზინის, ზენჯანის, გილანისა და განძის ამირა.

თოღრული. (წინ წამოდგება, სულტანს თავს მდაბლად დაუკრავს და ამბობს) ალაჰის, ჩემი ძმისა და ქვეყნისათვის მზად ვარ გამოვცხადდე ჩემი ლაშქრით ქართველების გასანადგურებლად (და დაჯდება).

სულთანი. თურღან არსლან კუზიანი – ბიზლითისა და არზანის ამირა (წინ წამოდგება დაბალი, კუზიანი, მელოტი კაცი დიდი უღვაშებით, მდაბლად დაუკრავს სულთანს თავს და ამბობს).

თურღან კუზიანი. მე მზად ვარ ჩემი სულთანისა და ალაჰისათვის ურჯულოების წინააღმდეგ საღვთო ომისათვის ჩემს მეომრებთან ერთად დათქმულ დროს გამოვცხადდე მტერთან საბრძოლველად.

სულთანი. ქენტ-ოღლი – განძის ათაბაგი.

ქენტ-ოლლი. (დგება და ამბობს) მე მუდამ თქვენ გვერდით მიგულეთ სულთანო, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე ვიბრძოლებ ქართველ ურჯულოთა წინააღმდეგ. (იგი მალალი, თავმოტვლებილი კაცია, თავმდაბლად თავს დაუკრავს სულთანს და დაჯდება).

სომეხი ამირა (წინ წარსდგება თურქულად ჩაცმული შავ უღვაშებიანი სომეხი კაცი და იტყვის) ჩვენ მზად ვართ, სომეხი ამირები, ქართველთა დასამხობად და გასანადგურებლად, ამისათვის ლაშქარიც მზად გვყავს (და დაჯდება).

სულთანი. ჩემი ვარაუდით, 400 ათასი მაჰმადიანი მეომარი უნდა გავაერთიანოთ. ამ უძლეველ არმიას უსარდლებს ასევე უძლეველი და სახელგანთქმული სარდალი ნეჯმ-ად-დინ-ილლაზი, რომელიც არის ბაღდადის, მარდინის, ალეპოსა და მაიფარაკნის მბრძანებელი. მან სახელი გაითქვა, როგორც ჯვაროსანთა წინააღმდეგ მებრძოლმა დაუმარცხებელმა სარდალმა. (ილლაზი წინ წარსდგება, სულთნის წინაშე ცალ მუხლზე დაიჩოქებს და მდაბლად დაუკრავს თავს).

ილლაზი. მზად ვარ, ჩემო სულთანო, პირისაგან მიწისა აღვგავო საქართველო, ხოლო მისი ურჯულო მეფე დავითი ბორკილებ გაყრილი მოგგვაროთ. ქუთაისს მიწასთან გავასწორობ თავის ტაძრებით, მოვხნავ და ზედ ბრინჯს მოვიყვან. მის ახლოს ცხვარს მოვაძოვებ, რომ ცხვრისა და ბატკნის ხორცი არ მოგაკლდეთ.

სულთანი. მე ილლაზს მთავარსარდლობის ნიშნად გადავცემ ჩემ ხმალს (იგი იხსნის ოქროს ქარქაშიან ხმალს და წელზე შემოარტყამს ილლაზს). ასევე გადავცემ კოალიციური სარდლის სიმბოლოს, ხუთქიმიან ოქროს ვარსკვლავს (იგი მკერდიდან იხსნის ოქროს ხუთქიმიან ვარსკვლავს და ილლაზს მკერდზე უმაგრებს. ილლაზი სულთნის ნაჩუქარ ხმალს ქარქაშიდან იღებს და ამბობს).

ილლაზი. სიკვდილი მტერს და გვფარავდეს ალაჰი. (ისმის შედახილები: „გაუმარჯოს სულთანს“, „გაუმარჯოს ილლაზს“, „გვფარავდეს ალაჰი“).

სცენა №7

დიდგორის ველი. 1121 წლის 12 აგვისტო. ილლაზის საბრძოლო ბანაკი, სადაც აღმართულია მისი კარავი. მის წინ დიდგორის ველია გადაშლილი. ილლაზი კარვის წინ დგას საბრძოლო აღჭურვილობით, თავზე რკინის მუზარადი ახურავს, მის გვერდით დგანან საქართველოს წინააღმდეგ გამოყვანილი ჯარების სარდლები.

თურღან კუზიანი. ურჯულთა შაითანი მეფე ხაფანგში გვყავს მომწყვდეული, სარდალო, - მას გასაქცევი არა აქვს. როგორც მზვერავებმა გვაცნობეს, მაგ სულელს თვითონ ამოუხერგავს ხეებით უკან დასახევი გზა, ჯარისათვის მიუმართავს მაგ ეშმაკის მიმდევარს. ასე უფრო ადვილად დავამარცხებთო მტერს. სასაცილოა, როგორ აპირებს ჩვენთან ბრძოლას. თურმე 55 ათასი მეომარზე მეტი არ ჰყოლია. აქედან 40 ათასი ქართველია, 15 ათასი ყივჩაღი, 500 ალანოსი და 100 ფრანგი ჯვაროსანი.

ილლაზი. ჩვენი ძალები ათჯერ აღემატება მათ ჯარს, იქნებ რალაც ეშმაკობა იმალება აქ, შესაძლებელია რაიმე დამხმარე ძალის იმედი აქვს ქართველთა მეფეს, დაზვერვა რას გვატყობინებს?

თურღან კუზიანი. მზვერავებმა კიდევ ერთხელ დაზვერეს მიდამო. ქართველთა რაიმე დამატებითი ძალა არ შეინიშნება.

ილლაზი. საოცარია. ერთი რამ კი ცხადია – დიდგორი მათი სამარხი გახდება, ოღონდ ეგ არის ცუდი, რომ ჩემს ჯარს მთელი ძალით გაშლა გაუჭირდება. ჯერ-

ჯერობით ჩემთან კოალიციური ჯარების მხოლოდ მონინავე რაზმები იმყოფებიან. მთელ ჯარს მხოლოდ ხვალისათვის თუ მოვუყრი თავს.

თურღან კუზიანი. იქნებ არც იყოს საჭირო, რომ ჩვენი ლაშქარი მთლიანად მოვიდეს აქ. ისედაც ადვილად გავუმკლავდებით ამ მცირერიცხოვან მტერს, კარგი იქნება ომის დაწყება ბრძანოთ, სარდალო.

იღლაზი. დაწყება ადვილია, დამთავრებაა ძნელი. ცოტა მოვიცადოთ, ძალები კიდევ მოვიკრიბოთ, ადგილმდებარეობა არ მომწონს, უნდა შემოვლითი გზები ვეძებოთ. სასწრაფოდ გაგზავნეთ მზვერავთა რაზმი შემოვლითი გზების დასადგენად.

თურღან კუზიანი. კეთილი, ახლავე გავგზავნით მზვერავებს, სარდალო (ამ დროს იღლაზთან ერთ-ერთი სარდალი მიდის და ეუბნება).

სარდალი. მთავარსარდალო, ქართველ ჯარს ორასი მხედარი გამოიყუო. ჩვენსკენ მოდიან, მათ დროშები დაშვებული მოაქვთ. იარაღის გარეშე არიან.

თურღან კუზიანი. რას უნდა ნიშნავდეს, ნეტავი, ეს ყოველივე, მე მგონი იმას, რომ გვნებდებიან ან ჩვენს მხარეზე გადმოდიან. ეს კარგი ნიშანია, სარდალო.

იღლაზი. მართლაც ეს კარგი ნიშანია, წინა რაზმები გააფრთხილეთ, რომ ჩვენთან გამოატარონ (მეორე სარდალი მოახსენებს იღლაზს).

სარდალი. მტრის 200 მხედარი წინა რიგებს უკვე მოუახლოვდა დაშვებული დროშებით.

იღლაზი. მე უკვე გავეცი ბრძანება, რომ გამოატარონ, ისინი მოლალატეები არიან, ჩვენს მხარეს გადმოვიდნენ.

თურღან კუზიანი. სარდალო, ქართველთა 200 კაციანი რაზმი გვიახლოვდება რაღაც საეჭვოდ, იარაღი არ ჰქონდეთ დამალული.

იღლაზი. რას ამბობ, თურღან, ვერ ხედავ, ჩემს უკან ზღვასავით რომ დგას ჩემი უძლეველი ლაშქარი? ვინ გაბედავს

მათთან იარაღით მოახლოებას (ილლაზის წინ უცბად გამოჩნდება ქართველთა რაზმის მოწინავე მეომრები, ისინი ხუთნი არიან, მათ დამწვებული ქართული დროშები უჭირავთ, ერთ-ერთი მეომარი იკითხავს).

მეომარი. მთავარსარდალი ილლაზი რომელია?

თურღან კუზიანი. (მიმართავს ილლაზს) მთავარსარდალო, მოდი გავამასხროთ ეს ურჯულოები. ვიტყვი, რომ მე ვარ ილლაზი, ვნახოთ რას იზამენ.

ილლაზი. კარგი, წინ წადი და დაელაპარაკე.

თურღან კუზიანი. ილლაზი მე ვარ, თქვენ ვინ ხართ და რა საქმეზე მოსულხართ?

ქართველი მეომარი. (ყურადღებით ახედ-დახედავს კუზიანს და იტყვის) ჩვენ თქვენს მხარეზე გადმოსული მეომრები ვართ, ჩავთვალეთ, რომ ისეთი ლაშქრის წინააღმდეგ ბრძოლას როგორც თქვენია, აზრი არა აქვს. გვინდა თქვენს მთავარსარდალს მნიშვნელოვანი ცნობები მივანოდოთ ქართველთა ლაშქარზე. მაგრამ ამ ცნობებს მხოლოდ ილლაზს მოვახსენებთ, თქვენ კი მას არ გეგხართ, არც მთავარსარდლის ოქროს ვარსკვლავი გიკეთიათ, თანაც კუზიანი ხართ.

თურღან კუზიანი. როგორ ბედავთ, თქვენ ეშმაკის ნაშიერნო, ასეთ საუბარს ჩემთან. ახლავე ვუბრძანებ და თავებს დაგაყრევინებთ ყველას.

ილლაზი. მთავარსარდალი ილლაზი მე ვარ (იგი წინ წარსდგება და მის მკერდზე ხუთქიმიანი ოქროს ვარსკვლავი აბრჭყვიალდება – სულთანის ნაჩუქარი მთავარსარდლის სიმბოლო). თუ რამე მნიშვნელოვანი ცნობა გაქვთ, სასწრაფოდ მომახსენეთ და ჩემ ფეხებთან დააგდეთ ეგ თქვენი დროშები, თან დაიჩოქეთ.

ქართველი მეომარი. (იგი ყურადღებით აკვირდება ილლაზის მკერდზე მოელვარე ვარსკვლავს და რწმუნდება, რომ მის წინაშე მართლაც მთავარსარდალია, იგი დროშას მაღლა ასწევს და იტყვის) ქართულ დროშას მტრის

ფეხებთან დაცემულს ვერვინ იხილავს, სიკვდილი მტერს (ამ შეძახილის შემდეგ იგი დროშას მარცხენა ხელში გადაიტანს და აღმართავს, მარჯვენათი კი ხმალს იმიშვლებს და შესძახებს) ჩვენ ლალატისთვის კი არა, შენს მოსაკლავად ვართ მოსული, მტარვალო, ცოცხალი აქედან ვერ გაგვასწრებ (ილლაზი და მისი სარდლები დაიბნევიან, ზოგი იარაღს წაეტანება, ზოგი კი საშველად უხმობს ჯარს, მაგრამ უკვე გვიანაა, ქართველი მეომრები დაერევიან მათ და სარდლობას ამოხოცავენ, ილლაზი ხმლის ამოღებას მოასწრებს, მაგრამ ერთ-ერთი ქართველი მეომარი დიდ რკინის ეკლიან კომბალს ჩასცხებს თავში და დაარეტიანებს, მასთან მისი მეომრები მივარდებიან და თავგასისხლიანებულს მუზარადგადმოვარდნილს გაათრევენ, იგი ამ დროს ყვირის).

ილლაზი. თავი გამიტეხეს ამ ურჯულოებმა, მიშველეთ, ჩქარა წამიყვანეთ აქედან, ვაი ბაშკა, ვაი ბაშკა, ვაი ბაშკა.

თურღან კუზიანი (ხმალს იქნევს და ამბობს) ხომ გეუბნებოდით, რომ ეს ქართველები რაღაცას ეშმაკობდნენ, ხედავთ, რა ჩაიდინეს? მთავარსარდალი თავში დაგვიჭრეს, მე თქვენ გიჩვენებთ სეირს (მაგრამ მას აღარ დააცლიან ლაპარაკს, ქართველი მეომარი მას ხმალს კუზში ჩასცემს და განგმირავს. შემდეგ თავის მეომრებს მოუწოდებს).

ქართველი მეომარი. ქართველნო, მუსულმანთა მთავარსარდალობა განადგურებულია, ილლაზი თავშია სასიკვდილოდ დაჭრილი, ჩვენ უკან დასახევი გზა არა გვაქვს, წინ მუსულმანთა უდიდესი ურდო დგას, ჩვენ მათ შევაკვდებით და ძირითად ჩვენს ჯარს დროს მივცემთ წარმატებითი შეტევისათვის. სამშობლოსათვის სიკვდილი უდიდესი ბედნიერებაა, მომყევით, ძმებო (და ისინი გაშლილი ქართული დროშებით მტერს სასიკვდილოდ ეკვეთებიან).

სცენა №8

დავით მეფის სასახლე. დარბაზი დიდებულებით არის სავსე.

კარისკაცი. მეფე აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა, ჰერთა, სომეხთა და შირვანშაჰთა დავით IV ბაგრატიონი. (სასახლეში შემოდიან მეფე და დედოფალი გურანდუხტი. მათ მოყვებიან შვილები: თამარი, კატაი, ცვატი, დემეტრე, დედოფალი მარიამი, სვიმონ ჭყონდიდელი და სხვა დიდებულები. (მეფე და დედოფალი სამეფო ტახტზე ჯდებიან. მათ გვერდით შვილები დგანან).

სვიმონ ჭყონდიდელი. დიდგორის ომი ქართველთა ბრწყინვალე გამარჯვებით დამთავრდა, თურქთა უზარმაზარი არმია სრულიად განადგურდა, ჩვენმა მხედრებმა რვა დღე სდიეს და ხოცეს ურჯულოები, გადარჩენილებს ტყეში ნადირივით სდევდა მოსახლეობა. თურქთა მთავარსარდალი სასიკვდილოდ იქნა დაჭრილი თავში და იგი მისმა სიძემ დურბეიზმა ბრძოლის ველს გაარიდა.

200 ქართველმა გმირმა, რომლებიც თქვენ შეარჩიეთ, მეფევ, ბრწყინვალედ შეასრულეს დავალება და მტრის მთავარსარდლობა მთლიანად ამოხოცეს, მათ ბრძოლის მოგება გაგვიადვილეს. ჩვენს გამარჯვებულ ქართველ ლაშქარს უამრავი ნადავლი ჩაუვარდათ ხელში, ჯორებზე და აქლემებზე აკიდებული ოქრო-ვერცხლი, ძვირფასი ჭურჭელი და იარაღი, ყოველივე ეს სიმდიდრე თქვენის ბრძანებით, დიდო მეფევ, შეწირული იქნა გელათის მშენებარე მონასტრისათვის. დიდგორის ძღვევამოსილმა ომმა მთელი მსოფლიო შეაზანზარა. ასე მცირერიცხოვანი ჯარით ურიცხვი მტრის განადგურება არვის სმენია და არც წაუკითხავს. თვით ალექსანდრე მაკედონელ-

საც კი შეშურდებოდა ქართველების გამარჯვება, დიდგორის მალალ მთას ხალხმა „დავითის მთა“ უწოდა, ხოლო ამიერიდან საქართველოს დროშას გორგასლიან-დავითიანი დაერქვა. დიდგორში დაკრძალულ იქნენ ომში დაღუპული ქართველი მეომრები. მრავალმა ქართველმა მუჭით დიდგორის სისხლით გაჟღენთილი მიწა მიაყარა სამარხს და აღიმართა დიდი ბორცვი ძმათა სასაფლაოსი. დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა საქართველოსთვის სატახტო ქალაქ თბილისის დაბრუნებას. იგი ოთხასი წელი იმყოფებოდა არაბ დამპყრობთა ხელში. დღეს იქ მცხოვრები მაჰმადიანები ქართველებზე მეტი შეღავათებით სარგებლობენ, რაც ქრისტიანების გულისწყრობას იწვევს. 1123 წელს აღებულ იქნა დმანისი, რითაც დასრულდა საქართველოს გაერთიანება. ერთიანი საქართველოს ტახტი ქუთაისიდან თბილისში იქნა გადატანილი. 1123 წელს მუჰამედი შეეცადა შირვანი აეღო და ამით სამაგიერო გადაეხადა დიდგორში დამარცხების გამო. მან თავხედური წერილიც კი გამოგზავნა. იგი წერდა დავით მეფეს „შენ ტყეთა მეფე ხარ და ველზე გამოსვლა ვერ გაგიბედავს. სამალავიდან გამოდი და პირადად შემხვდიო“. დავით მეფის ჯარის გამოჩენისთანავე იგი შიშით აკანკალდა და შემახის ციხის ბინძური ხვრელიდან ქალის ტანსაცმელში გადაცმული გაიპარა (დარბაზში სიცილი ისმის). ასევე დიდი მშნიშვნელობა ჰქონდა სომეხი ხალხის დასახმარებლად მოწყობილ ლაშქრობას, მეფევ, თქვენ 60 ათასიანი ქართული ჯარით ანისი სამ დღეში აიღეთ და ანისის ტაძრის აღმშენებელი ბერძენი დედოფლის – კატრონიკეს საფლავში სამჯერ ჩასძახეთ: „გიხაროდეს შენ, წმინდაო დედოფალო, რამე თუ იხსნა ღმერთმან საყდარი შენი უფლისა ხელთაგან“. ამიერიდან ქართველ

ხელმწიფეს ეწოდება – მეფე აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა. ჰერთა და სომეხთა, და დაემატოს მას შირვანშაჰი. დავით მეფეს მაღლიერმა ქართველმა ერმა უწოდა დავით აღმაშენებელი. დავით აღმაშენებელმა ოცნლიანი ომები წარმატებით დაასრულა, მან შექმნა ერთიანი მძლავრი სახელმწიფო ნიკოფსი-იდან დარუბანდამდის და ოვსეთიდან არაგანამდის. გაუმარჯოს დავით აღმაშენებელს! (ისმის ტაში და შეძახილები „გაუმარჯოს დავით აღმაშენებელს!“).

დავით აღმაშენებელი. ტახტიდან დგება და ჩამოდის ქვემოთ თავის სარდლებთან). ყოველივე ღვთის ნებით ხდება, მე მხოლოდ მისი ნების აღმსრულებელი ვარ, ღმერთს სურდა, რომ საქართველო გადარჩენილიყო და საქართველო გადარჩა. ჭეშმარიტი, ქრისტიანული რწმენა და ერის ერთობა უძლიერესი იარაღია მტერთან საბრძოლველად, რომელიც ჰქონდა, აქვს და მომავალშიც ექნება ჩვენს ქვეყანას, ამიტომ ეს ჭეშმარიტება კარგად უნდა შეითვისონ მომავალმა თაობებმა. თურქობა ყველაზე დიდი საფრთხე იყო საქართველოსათვის, ისინი არ ჰგავდნენ სხვა დამპყრობლებს, ისეთებს, როგორც იყვნენ პომპეუსი, მურვან-ყრუ, ბულა-თურქი ან აბუ-ყასიმი. ისინი შემოესეოდნენ საქართველოს, ძარცვავდნენ, ხოცავდნენ მოსახლეობას და მიდიოდნენ. მათგან განსხვავებით თურქები მოდიოდნენ და მათ მოყვებოდათ ცოლ-შვილი კარვებით, საქონლით, ჩვენი მიწა მათთვის შესანიშნავი გარემო იყო მათი მესაქონლეობისათვის, რომლის გარდა არაფერი იცოდნენ. ოცი წლის მანძილზე სამოცზე მეტი ბრძოლა გადავიტანეთ, რამაც განაპირობა კიდევ ჩვენი გამარჯვება თურქ-სელჩუკებზე.

სვიმონ ჭყონდიდელი. თბილისის მოსახლეობა უკმაყოფილო არის, რადგან მაჰმადიანები სათანადოდ არ დაისაჯ-

ნენ. იყო დრო, როცა მაჰმადიანები ტანჯავდნენ ქრისტიანებს, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სამაგიერო ახლა ქრისტიანებმა უნდა გადაუხადონ და დასაჯონ ისინი. პირიქით, ქრისტიანული რელიგია მიმტვევებელი რელიგიაა და ჩვენ მტერიც უნდა გვიყვარდეს.

დავით აღმაშენებელი. თბილისში ქრისტიანებმა მაჰმადიანთა უბანში ღორი არ უნდა დაკლან და არც მათ აბანოში იბანანონ. მაჰმადიანებს მე ნება მივეცი, ყოველ პარასკევს ილოცონ ხალიფასა და სულთნის სახელზე. ყოველწლიური გადასახადი ქრისტიანებმა 5 დინარი უნდა გადაიხადონ, ებრაელებმა - 4, ხოლო მაჰმადიანებმა - 3. ჩვენს ქრისტიანულ სახელმწიფოში მაჰმადიანები, ქართველები, ებრაელები, სომხები და სხვა ერის წარმომადგენლები თანასწორ მოქალაქეებად ცხადდებიან. მე ჩვენს გასანადგურებლად შემოჭრილ თურქობას ვებრძოდი და არა მათ რელიგიას. მე კარგად ვიცნობ როგორ ქრისტიანულ, ასევე მაჰმადიანურ ლიტერატურას, ბიბლიასა და ყურანსაც, გავეცანი მეცნიერების სხვადასხვა დარგებს. ყოველივე ეს მაძლევდა ცოდნას, რომელიც შემდგომში გამომადგა ჩემი ქვეყნის აღმშენებლობაში. ამჟამად დიდ ყურადღებას ვაქცევ გელათის ტაძრის მშენებლობას. ჯერ კიდევ 1106 წელს, ქუთაისის მახლობლად, გელათში დავინყე ერთდროულად მთავარი ტაძრის აშენება და სამეცნიერო აკადემიისა, ასევე ვაშენებ სამკურნალო დაწესებულებას, სადაც იმკურნალებენ სნეული ადამიანები, დავაპურებ ქვრივ-ობლებს და უპატრონოებს ჩავაცმევთ და დავახურავთ. გელათი უნდა იქცეს დიდ კულტურულ ცენტრად, სადაც მე მოვიწვიე სხვადასხვა ქვეყნიდან სწავლული თანამემამულენი. მათ შორის არიან გამოჩენილი ფილოსოფოსები და მოაზროვნენი: იოანე პეტრიწი, არსენ

იყალთოელი (წინ წარსდგებიან ეს ორი პიროვნება თეთრ წვერებში და მდაბლად დაუკრავენ თავს მეფეს). არსენმა ჩემი დავალებით კახეთის ულამაზეს სოფელ იყალთოში ააშენა ტაძარი, უმაღლესი სასწავლებელი იყალთოს აკადემია. ჩვენივე ძალის-ხმევით ქართლში, შიო-მღვიმის სავანეში მალე შეიქმნება მესამე დიდი კულტურული ცენტრი. ჩვენ უნდა ვიზრუნოთ საქართველოს გარეთ არსებულ ქართულ ეკლესია-მონასტრებზეც. დღეს, მეგობრებო, ბევრი ვილაპარაკეთ ჩვენი ქვეყნის ავსა თუ კარგზე და ამით დღევანდელი დარბაზი დამთავრებულია. ვთხოვ დარჩნენ მშენებარე ეკლესია-მონასტრებზე დანვრილებით სასაუბროდ იოანე პეტრინი და არსენ იყალთოელი, სვიმონ მწიგნობართუხუცესი, დედოფლები გურანდუხტი და მარიამი, უფლისწულ დემეტრე და მემატეიანე აბულეთი (სხვები გადიან დარბაზიდან).

დავით მეფე. სამეფო ხაზინიდან გამოყავით თანხა, ბატონო სვიმონ, რათა ავაშენოთ და გავაძლიეროთ მონასტრები საბერძნეთში, ასურეთში, კვიპროსში, პალესტინასა და იერუსალიმში, ქართული კულტურისა და განათლების კერების გასამტკიცებლად. სინას მთაზე მონასტრისათვის დამატებით გამოვყოთ ოქრო და ვერცხლი და დამატებით გავგზავნოთ წიგნები.

სვიმონ ჭყონდიდელი. ჩვენ უკვე მზად გვყავს გასაგზავნად ვაჭართა დიდი ქარავანი, რომლებიც აღნიშნულ ადგილებს მოინახულებენ. ხაზინიდან გამოყოფილია საჭირო თანხა ამ მოგზაურობისათვის.

იოანე პეტრინი. მეფევ ბატონო, ჩვენი ახალგაზრდები იღებენ განათლებას ჩვენთან, საქართველოში, მაგრამ მათი სრულყოფილი ცოდნის მისაღებად ურიგო არ იქნება გავგზავნოთ ჭაბუკები უცხოეთის სასწავლებლებშიც.

დავით მეფე. თანახმა ვარ, სასწავლო თანხა გავიღოთ ხაზინიდან, თუ ისინი განსწავლულები საქართველოს დაუბრუნდებიან და არ დარჩებიან იქ სამუშაოდ და საცხოვრებლად, ჩვენ დასაკარგი ყმანვილები არ გვყავს. ახლა კი, დიდი სურვილი მაქვს, გავემგზავროთ გელათს და თავად დავრწმუნდეთ, როგორ მიდის მშენებლობა იქ. (ამით თათბირი დამთავრდა, ყველა გადის დარბაზიდან).

სცენა №9

მეფის სასახლე. საძინებელ ოთახში, მოოქროვილ სანოლში დავით აღმაშენებელს სძინავს, მის გვერდით სხედან დედოფლები მარიამი და გურანდუხტი, გვერდით დგას მემკატიანე აბულეთი.

მარიამ დედოფალი. როგორ მოუვიდა, დედოფალო გურანდუხტი, მეფეს ეს მარცხი? გვიამბეთ.

გურანდუხტი დედოფალი. გელათის ტაძარში ვიყავით მე და დავით მეფე, თან ხუროთმოძღვარი გვახლდა. დავითი მშენებარე გუმბათზე ავიდა, იქიდან უნდოდა გადმოეხედა ტაძრისათვის, შემთხვევით ფეხი დაუსხლტდა და მეფე ჩამოვარდა. ძლივს წამოაყენეს და სასახლემდე საკაცით მიიყვანეს. ნეტა მიწა გამსკდომოდა და შიგ ჩავარდნილიყავი, ოღონდ მას არ მოსვლოდა რამე.

მკურნალნი ბევრი დავახვიეთ, მაგრამ ვერაფერს შველოდნენ, ბოლოს ერთმა მკითხავმა მკურნალ ავშანდაძესთან მიგვაგზავნა, იმ დალოცვილმა დავით მეფე თოთხმეტი ფურ-ირმის ნაწველ რძეში ჩააწვინა, მხოლოდ ამის შემდეგ იგრძნო დავითმა თავი უკეთესად, უფლის წყალობით სიკვდილი განიდევნა მისი ჯანმრთელი სხეულიდან.

მარიამ დედოფალი. მეფე დავითის მტრებმა უკვე წამოყვეს თავი, გაუხარდათ მისი მარცხი, იქნება გვეშველოს და განთავისუფლდეთ მეფის რკინის ხელისაგანო. კიდევ მრავლად არიან ვერაგი, დაუნახავი ადამიანები ქვეყანაზე, ამდენი სიკეთის მქნელმა მეფემ მაინც ვერ აღმოფხვრა ადამიანებში ბოროტება. ლიპარიტთა და ძაგან ერისთავთა მსგავსნი აღარ გამოილია საქართველოში.

აბულეთი. ზოგიერთი ქართველი დიდებული რომ გამდიდრდება და გასუქდება, იწყებს ბოროტ საქმეებზე ფიქრს. ისინი მეფეს ბრალს სდებენ, ვისაც შეიყვარებს, იმასვე განადიდებსო, ხოლო თუ შეიძულეს, იმას არ გაახარებსო. სულ ომში გვამყოფებს და ჯაფაში გვატარებინებს დროსო. ეს იმას ჰგავს, სპილოს რომ ჰკითხო, რად ხარ სპილო, ასეთი დიდი და ძლიერი? ჩვენ გვინდა შენ თავგად იქცეო. ჩვენს კურთხეულ მეფეს სიკვდილი კი მუდამ გაურბოდა ბრძოლის დროს, მაგრამ შინაურთა ხელიდან ღალატით ნასროლმა ისარმა კინალამ იმსხვერპლა მეფე ბატონი, რომ არა მთავარანგელოზის ოქროს ხატი, რომელიც მას მაშინ მკერდზე ეკიდა, ვერ გადარჩებოდა. ხატზე ეწერა: „ღმერთო, ყოვლისა დამბადებელო, ადიდე შენ მიერ გვირგვინოსანი დავით, აფხაზთა და ქართველთა, ჰერთა და კახთა მეფე – მზე ქრისტიანობისა. ამინ“. ისარი ამ ხატს მოხვდა და მეფე გადაარჩინა.

მარიამ დედოფალი. ერთხელ, მეფე კიდევ გადაურჩა სიკვდილს, იგი მუხრანის ტყეს მიუყვებოდა ცხენზე ამხედრებული, თან წიგნს კითხულობდა. ძაღლების ყეფამ გამოაფხიზლა და ისიც ირემს გამოუდგა. მან მშვილდი მოზიდა და ცხენი მოსხლიტა, მაგრამ ხრამი კი ვერ შენიშნა და ცხენი ხრამის ნაპირს მიენარცხა, უნაგირიდან გამოვარდნილი მხედარი შორს დაეცა,

მაგრამ გადარჩა. სამი დღე სისხლს ალებინებდა, მაგრამ სიკვდილმა უკან დაიხია და დავით მეფე გადარჩა. იმედია ამჯერადაც ღმერთმა კეთილი თვალთ გადმოხედა.

დავით აღმაშენებელი. გურანდუხტი, სადა ხარ? (იგი თავს წამოწევს). წყალი დამალევინე. (გურანდუხტი დგება და მაგიდაზე მდგარ ღოქიდან წყალს ჭიქაში ჩამოსახამს და მეფეს მიაწვდის, რომელიც წყალს შესვამს და თვალს გადაავლებს იქ მყოფ ადამიანებს). რა გულზედ ხელი დაგიკრეფავთ, ჩემო ძვირფასებო, ნუ სწუხართ, მე უკვე კარგად ვგრძნობ თავს, აღარაფერი მჭირს, მალე წამოვდგები.

გურანდუხტი. ჯერ ადრეა მაგაზე ფიქრი, ჩემო ბატონო, მკურნალმა თქვა, მხოლოდ ათი დღის შემდეგ წამოვდგე.

დავით მეფე. მე, ალბათ, არც ისე დიდი დრო დამრჩა სიცოცხლისა, გასაკეთებელი ძალზედ ბევრია, ჩემთვის ყველაზე ძვირფასი ახლა დროა. ბოლო დროს ფიქრი არ მასვენებს ანდერძზე, მასში შესწორება მინდა შევიტანო. გთხოვთ დამიძახოთ სვიმონ ჭყონდიდელი, უფლისწულ დემეტრეს და ცვატა.

აბუღეთი. ისინი გარეთ იცდიან, მეფეც ბატონო, ახლავე სამივეს აქ გაახლებთ (იგი მიდის და მათთან ერთად ბრუნდება).

დავით მეფე. არ მსურს სამეფო ტახტი უმემკვიდრეოდ და უწილოდ დავტოვო. მინდა ყველას თავისი მოგაკუთვნოთ. ამჟამად არსებული ტახტის მემკვიდრეობის წესი პირმშოს ემყარება, ესე იგი სამეფო ტახტი ეკუთვნის ჩემს უფროს შვილს, ხოლო შემდგომ მის უფროსს შვილს. ახლა აბუღეთ მოიმარჯვე კალამი და დაწერე შემდეგი: საქართველოს მეფე შეიქმნება დემეტრე, ხოლო დემეტრეს ევალება თავისი უმცროსი ძმა – ცვატა სამეფოდ აღზარდოს და თავის

შემდეგ გაამეფოს. ეხლავე დამიძახეთ ეპისკოპოსი და დიდებულები, შემომიტანეთ მეფის გვირგვინი. დემეტრეს დღესვე უნდა დავადგა იგი ჩემის ხელით ისე, როგორც თავის დროზე მე დამადგა მამამ. (დავით აღმაშენებელი დგება, წამოისხამს სამეფო ხალათს. ამ დროს დარბაზში შემოდიან დიდებულები, ნათესავები და ეპისკოპოსი მიქაელი, რომელსაც ბაგრატიონების სამეფო გვირგვინი შემოაქვს, დავით აღმაშენებელი განაგრძობს) დემეტრე ღირსეული მემკვიდრეა ჩემი, მას გამოცდილება არ აკლია, ყველა დიდ ბრძოლაში ჩემს გვერდით იყო, მას მხედრობაში ბადალი არა ჰყავს. იგი ჩემ დანყებულ საქმეს ღირსეულად გააგრძელებს. დამილოცნიხარ, შვილო! (დავით აღმაშენებელი იღებს სამეფო გვირგვინს, ადგამს თავზე დემეტრეს და ლოცავს, შემდეგ მას ხმალს მიაწვდიან, რომელსაც იგი დემეტრეს წელზე შემოარტყამს).

დემეტრე. ვფიცავ მაღალ ღმერთს და ჩემს მშობლიურ მიწას, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე ვიბრძოლებ ჩემი ქვეყნის საკეთილდღეოდ, ვიქნები ჩემი წინაპრის ღირსეული მემკვიდრე და საქართველოს არცერთ გოჯ მიწას არ დავუთმობ მტერს.

დავით მეფე. ეხლა კი ერთსა გთხოვთ, ჩემო ძვირფასებო, გარდაცვალების შემდეგ გელათის ეზოს მთავარ შესასვლელში მონასტრისა და აკადემიის ზღურბლზე გათხრილ სამარეში დამკრძალეთ, რათა ყველა ქართველმა სამშობლოსათვის სიყვარულით სავსე გულზე ფეხი დამადგას. ეხლა კი გთხოვთ ყველამ დამტოვოთ, რათა დავასრულო ჩემი „გალობანი სინანულისანი“.

სცენაზე ფარდა ჩამოეშვება

გამოდის მემატრიანე აბულეთი და ამბობს:

აბულეთი. 1125 წლის 26 იანვარს აღესრულა დავით IV აღმაშენებელი, ხოლო ქართველმა ერმა სამარადუჟამოდ მიაკუთვნა დიდ დავით აღმაშენებელს არსენ იყალთოელის ლექსი:

*„როს ნაჭარმაგევს მეფენი შვიდნივე პურად დამესხნეს,
თურქნი, სპარსნი და არაბნი საზღვარსა გარე გამესხნეს,
თევზნი ამერთა წყალთაგან იმერთა წყალთა შთამესხნეს,
ანე ამათსა მოქმედსა ხელნი გულზედან დამესხნეს.“*

პიესის დასასრული

